

บทที่ 3

กฎพระสงฆ์

3.1 มูลเหตุในการออกกฎพระสงฆ์

นับตั้งแต่เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สองเป็นต้นมา สภาพการณ์หลังเหตุการณ์นั้น สังคีตียวงส์ ได้กล่าวถึงไว้ว่า

“ .. ประชาชนทั้งหลายเต็มไปด้วยความเศร้าโศก ทุกข์โทมนัสมากมาย ต่างพากันหิวโหยโรยแรงทั่วไป พลัดพรากจากญาติมิตรลูกเมีย ขาดแคลนจากเครื่องอุปโภคบริโภค ทรัพย์สิ้นเงินทอง ข้าวของทั้งหลาย หาที่พึ่งพามีได้ เป็นกำพว้า ไม่มีข้าวปลาอาหารเครื่องนุ่งห่ม ชุบผอมร่างกายทรุดโทรมไป กินต้นไม้ ใบหญ้า ดอกไม้ ผลพืช เป็นต้น เป็นอาหาร บ้างก็พลัดพรากกันเที่ยวซัดเซไปในที่ต่างๆ เลี้ยงชีวิตอย่างฝืดเคืองทุกข์ยากเป็นอันมาก บ้างก็รวมกันเป็นพวก ปล้นชิงข้าวเปลือกข้าวสาร ได้อาหารบ้าง มิได้บ้าง ร่างกายซูบผอมแทบไม่มีเลือดเนื้อ มีชีวิตอยู่ด้วยความทุกข์ยากแสนสาหัส ที่ตายไปก็มี

ประชาชนได้ถึงความวิโยค 2 ประการ คือ ญาติวิโยค 1 สมบัติวิโยค 1 ได้ปราศจากเมตตาจิตซึ่งกันและกัน อันภัยเกิดแต่ความหิว หากบีบคั้นเข้าแล้วก็ไม่สามารถจะเอื้อเพื่อต่อพระพุทธรูปและพระธรรม พระสงฆ์ได้เลี้ยงชีพของตนด้วยความคับแค้น

ฝ่ายพระสงฆ์ทั้งหลายเมื่อไม่ได้อาหารบิณฑบาตแต่ทวายแล้ว ก็เหนื่อยยากลำบากเข้า ไม่สามารถจะครองกาสาวพัตร์ได้ ใช้ให้ศิษย์ไปขวนขวายหาอาหารเพื่อได้เลี้ยงท้อง ได้บ้างมิได้บ้าง ก็เหนื่อยหน่ายจากการบวช ด้วยความลำบากที่จะครองเพศเป็นสมณะ ได้พากันสึกออกหาเลี้ยงชีวิตตามลำพัง ..”

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 นั้น เป็นเหตุสืบเนื่องมาจนถึงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช กล่าวคือ ได้เกิดความเสื่อมทรามของสังคมโดยรวม เกิดความยากแค้นฝืดเคือง ไม่เพียงแต่ประชาชนทั่วไปเท่านั้นที่ได้รับความเดือดร้อน พระสงฆ์เองก็พลอยไม่ได้อาหารจากการบิณฑบาตไปด้วย ประชาชนไม่สามารถหาเลี้ยงชีพได้เพียงพอสำหรับของตน จึงทำให้ไม่สามารถจุนเจือพระศาสนาได้ พระสงฆ์เมื่อประสบภาวะขาดแคลน จึงเกิดความเหนื่อยหน่าย และลำบากในการครองสมณเพศ ได้พากันสึกออกมาเป็นจำนวนมาก เพื่อจะหาเลี้ยงชีพของตน เพราะการถือครองสมณเพศเป็นอุปสรรคในการ

หาเลี้ยงชีพ การหาอาหารเลี้ยงปากเลี้ยงท้องต้องอาศัยลูกศิษย์ นอกจากนี้พระธรรมวินัย ไตรปิฎก ก็ถูกทำลายเพราะสงคราม หรือขาดการละเลยเอาใจใส่จนทำให้ชำรุดเสียหายไปเป็นจำนวนมาก

อีกทั้งเมื่อหลังกรุงศรีอยุธยาแตก พระเจ้าฟ้างใต้ตั้งตัวเป็นใหญ่ทางหัวเมืองฝ่ายเหนือ รวบรวมกองทัพพระสงฆ์ สร้างความเดือดร้อน อาบัติปาราชิก ไม่ละออกจากสมณเพศ เกิดความเสื่อมในพระพุทธศาสนา อันเป็นสาเหตุให้พระเจ้ากรุงธนบุรี ออกพระราชกำหนดว่าด้วยศีลสิกขาบท

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ๙ ทรงปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์แล้ว นอกจากจะทรงมีภารกิจเสริมสร้างความมั่นคงทางการเมือง จัดระเบียบการปกครองใหม่แล้ว ก็ยังทรงมีภารกิจทางด้านการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม อันได้แก่ การชำระพระราชพงศาวดาร การชำระกฎหมาย การรวบรวมวรรณกรรมสำคัญจากหัวเมืองและประเทศราช การแปลวรรณกรรมต่างประเทศ และการแต่งชำระวรรณกรรมฉบับต่างๆด้วย ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ว่าการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของการฟื้นฟูวัฒนธรรมในสมัยรัชกาลที่ 1 เพราะพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมไทยแทบทั้งหมด¹

ดังนั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อทรงเสด็จปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ ภายหลังจากที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะสงคราม การไร้ระเบียบของสังคม และอยู่ในความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและจริยธรรมมานาน พระองค์จึงทรงมีพระราชภารกิจในการสร้างธรรมะให้เป็นที่ยอมรับแก่พสกนิกร โดยการจัดระเบียบสังคมทั้งในทางโลกย์และทางธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับอุดมคติแห่งพระพุทธศาสนาที่เถลิงถวัลยราชสมบัติมาที่สุด

¹ วินัย พงศ์ศรีเพียร, การพระศาสนากับการจัดระเบียบสังคมไทยตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พุทธศักราช 2548, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, 2549), น. 84

ภารกิจของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกนั้น ในทางด้านศาสนา ทรงมีพระราชกรณียกิจหลายประการคือ

1. การสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์วัดและศาสนสถานต่างๆ เช่น ทรงโปรดให้สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และบูรณะวัดวาอารามต่างๆ มากมาย
2. การฟื้นฟูพุทธจักรให้บริสุทธิ์ โดยการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ และการออก “กฎพระสงฆ์”
3. การสังคายนาพระไตรปิฎกและการชำระวรรณกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
4. การออกพระราชกำหนดใหม่เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมพุทธในอุดมคติ

ในปีจุลศักราช 1150 หรือคือ พุทธศักราช 2331 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีพระบรมราชโองการให้อาราธนาพระสงฆ์จำนวน 218 รูป ร่วมกับราชบัณฑิตสังคายนาพระธรรมวินัยชำระพระไตรปิฎก ณ วัดนิพพานาราม หรือคือวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์นั่นเอง ทรงให้จารึกลงในใบลานใหญ่ เสร็จแล้วให้ปิดทองที่บั้งปกหน้า ปกหลัง และสันหนังสือ เรียกว่า ฉับบอง อันเป็นการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งแรกในสมัยราชวงศ์จักรี

ดังนั้นเหตุผลในการที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงบัญญัติกฎพระสงฆ์ขึ้นมา ก็เนื่องจากทรงเล็งเห็นว่า พุทธจักรกำลังอ่อนแอ ด้วยเหตุหลายประการ ทั้งการมีศึกสงคราม การปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ที่ย่อหย่อน อีกทั้งยังเป็นการชำระกฎหมายของสงฆ์ เพื่อสืบทอดพระธรรมวินัยที่ถูกต้อง มิให้บิดเบือน เพราะกฎหมายพระสงฆ์นั้นก็มิที่มาจากพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์ รวมถึงเป็นการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมที่เลือนหาย หรือบิดเบือนไป เพราะเหตุบ้านเมืองกำลังอยู่ในภาวะสงครามตอนครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง ต่อเนื่องจนถึงยุคสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ดังนั้น จึงทรงเห็นว่า เมื่อทรงปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์แล้ว ก็ควรจะฟื้นฟูสิ่งดีงามในอดีต รวมถึงกำจัดผู้ที่ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการกระทำชั่ว หรือแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อต้องการชองสุขผู้คน อันจะเป็นอันตรายกับอาณาจักรต่อไปด้วย

กฎพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 (กฎหมายตราสามดวง) เป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์และเป็นพระราชกำหนดที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงตราขึ้นเพื่อฟื้นฟูคณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนา ในฐานะจิตวิญญาณและหลักจริยธรรมของสังคม

3.2 กฎพระสงฆ์

กฎพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งในกฎหมายตราสามดวง โดยอยู่ในส่วนที่เรียกว่า พระราชนิติศาสตร์ หรือราชนิติคดี เป็นกฎหมายฝ่ายบริหารปกครอง กฎเกณฑ์เกี่ยวกับราชประเพณี กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการปกครองดูแลสงฆ์ พระบรมราชวินิจฉัยชั้นเป็นบรรทัดฐานในอรรถคดีต่างๆ

โครงสร้างของกฎหมายตราสามดวงนั้น ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่²

กลุ่มที่ 1 พระธรรมศาสตร์

พระธรรมศาสตร์ เป็นกฎหมายอันเป็นแม่บทใหญ่ ถือเป็นหลักการสูงสุดอันสืบเนื่องมาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมโนสารฤาษีจดจำมาจากกำแพงจักรวาลมาแต่เป็นพระคัมภีร์ ธรรมศาสตร์ มีลักษณะแห่งความเป็นธรรมตามธรรมชาติ หรือหลักยุติธรรมสากล ดังนั้น หลักการนี้จึงไม่ถูกเปลี่ยนแปลงและละเมิดมิได้ พระมหากษัตริย์ปรารถนาที่จะตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมต้องยึดถือหลักการนี้

หลักการต่างๆตามพระธรรมศาสตร์ มีดังนี้คือ

- เหตุแห่งตุลาการ 24 ประการ
- มูลคดีแห่งผู้พิพากษาและตุลาการ 10 ประการ
- มูลคดีวิวาท 29 ประการ

กลุ่มที่ 2 พระราชศาสตร์

พระราชศาสตร์ (สาขาคดี) เนื่องจากพระมหากษัตริย์ไม่สามารถกำหนดมูลคดีขึ้นใหม่ได้ ถูกจำกัดไว้เพียงมูลคดี 39 ประการ ตามบาลีพระธรรมศาสตร์ แต่สามารถนำมูลคดีนั้นๆ มาตั้งสาขาคดีเป็นพระอัยการหมวดต่างๆ แจกแจงรายละเอียด จัดเป็นบทบ้าง มาตราต่างๆบ้าง รวมเรียกว่า พระราชศาสตร์

พระราชศาสตร์ จัดเป็นสองกลุ่ม โดยทุกหมวดมีการกล่าวนำด้วยคาถาบาลีตามพระธรรมศาสตร์ เพื่อกำหนดหัวข้อกฎหมาย จากนั้นจึงลงรายละเอียดตามบทมาตรา

² กฤษฎา บุญยสมิต, กฎหมายตราสามดวง : แฉกส่องสังคมไทย ผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ลำดับที่ 2 โครงสร้างกฎหมายตราสามดวง : การพิจารณาใหม่, (กรุงเทพมหานคร : เพื่อฟ้า, 2547), น. 46

ก) สาขาชาติจากมูลคดีแห่งผู้พิพากษาและตุลาการ 10 ประการ มี 5 หมวด
เป็นสาขาชาติสืบเนื่อง หรืออิงมูลคดีแห่งผู้พิพากษาและตุลาการ 10 ประการในพระ
ธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นกลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับเขตอำนาจศาลและวิธีพิจารณาความ จัดไว้ 6 หมวด
ได้แก่

1) หลักอินทภาษ วางหลักธรรมในการดำรงตน และการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ
เที่ยงตรงของผู้พิพากษาและตุลาการ หลักอินทภาษบางตอนถูกตัดไปบัญญัติไว้ในพระอัยการ
ลักษณะตุลาการ และพระอัยการลักษณะรับฟ้อง

2) พระธรรมนุญ ท่อนแรกมาจากมูลคดีแห่งผู้พิพากษาและตุลาการประการที่ 2 ตาม
พระธรรมศาสตร์ เพื่อกำหนดเขตอำนาจหน้าที่ของศาลต่างๆซึ่งเป็นการกำหนดระบบบริหารงาน
ยุติธรรมขององค์กร ส่วนในท่อนหลัง ไม่มีการกล่าวนำด้วยคาถาบาลีตามพระธรรมศาสตร์ และ
เนื้อความเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดอำนาจหน้าที่ของขุนนางตำแหน่งต่างๆ และดวงตราประจำ
ตำแหน่ง อันมีลักษณะเป็นระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน จัดเป็นพระราชนิติศาสตร์ แต่เมื่อนำมา
รวมไว้ในพระธรรมนุญ จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของพระราชศาสตร์ไป

3) พระอัยการลักษณะพยาน กำหนดลักษณะต่างๆของพยาน วิธีพิจารณาความ
เกี่ยวกับพยาน เช่น การอ้างพยาน การสืบพยาน และการรับฟังพยานในกรณีต่างๆ

4) พระอัยการพิสูจน์คำนำลุลยเพลิง เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการต่อพิสูจน์ด้วยวิธีต่างๆ
มี 7 วิธี ได้แก่ 1. สอบาน 2. คำนำ 3. ลุลยเพลิง 4. วายทวนน้ำแข่งกัน 5. วายข้ามปากแข่งกัน 6.
ล้วงตะกั่ว 7. เสียงเทียน ให้เป็นมาตรการสุดท้าย ซึ่งเป็นการสะท้อนความเชื่อถือในอำนาจของสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์อำนาจเหนือธรรมชาติ

5) พระอัยการลักษณะรับฟ้อง เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆในวิธีพิจารณาในชั้น
เริ่มคดี ประกอบด้วย ลักษณะตัดพยาน ลักษณะแก้ต่างว่าต่างแทนกัน ลักษณะตัดจำนวน
ลักษณะรับฟ้องได้มิได้ ลักษณะประวิงความ ลักษณะตัดฟ้อง

6) พระอัยการลักษณะตุลาการ มาจากเหตุแห่งตุลาการ 24 ประการและบางส่วนใน
อินทภาษ มารวมกำหนดข้อปฏิบัติ ข้อห้ามต่างๆในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการ
เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนคู่ความ

ข) สาขาชาติจากมูลคดีวิวาท 29 ประการ เป็นกลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนความเกี่ยวพันระหว่างบุคคล การกระทำที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดที่มีโทษหลวง หรือโทษราษฎร มี 12 หมวด ดังนี้

1) พระอัยการลักษณะกู่หน้

2) พระอัยการลักษณะอาชญาหลวง เป็นการรวบรวมการกระทำผิดที่มีโทษหลวงหรือที่เรียกว่า อาญาแผ่นดินในปัจจุบัน และมี พระอัยการลักษณะอาชญาราษฎร ต่อท้ายพระอัยการอาชญาหลวงด้วย เนื่องจากเป็นเรื่องเดียวกัน แต่แบ่งการกระทำผิดที่เป็น “โทษหลวง” และ “โทษราษฎร” แยกเป็นพระอัยการคนละฉบับ แต่นำมารวมกัน

3) พระอัยการลักษณะมรดก

4) พระอัยการลักษณะเบ็ดเสร็จ เป็นการรวบรวมสิทธิหน้าที่ ความเกี่ยวพันระหว่างบุคคลในทางแพ่ง เอกเทศสัญญาต่างๆ การค้าขาย ที่ดินทำกิน ทรัพย์สินต่างๆ การประกอบอาชีพ และอื่นๆ เปรียบเสมือนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน นำมูลคดีหลากหลายมารวมกันเป็นพระอัยการฉบับเดียวกัน

5) พระอัยการลักษณะโจร เป็นบทบัญญัติรวมการกระทำผิดเกี่ยวกับการประทุษร้ายทรัพย์สินของผู้อื่น เช่น ลักขโมย ชิงปล้น และอื่นๆ

6) พระอัยการทาส

7) พระอัยการลักษณะวิวาทตีต่อกัน

8) พระอัยการลักษณะผิดเมีย

9) พระอัยการกบฏศึก

10) พระอัยการลักษณะลักพา และพระอัยการบานแผนก

11) พระอัยการพรมศักดิ์ รวมหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหาย การกำหนดโทษ และวางโทษแก่ผู้กระทำความผิดในกรณีต่างๆไว้ที่เดียวกัน ซึ่งเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยแท้และอาจเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมได้เสมอ

12) พระอัยการลักษณะอุทธรณ์

กลุ่มที่ 3 พระราชนิติศาสตร์

พระราชนิติศาสตร์ หรือ พระราชนิติคดี จัดไว้เป็น 8 หมวด ดังนี้

- 1) กฎมณเฑียรบาล เป็นข้อบัญญัติพิเศษเกี่ยวกับพระราชฐาน พระราชวงศ์ และระเบียบการปกครองในราชสำนัก เช่น ลำดับชั้น เครื่องอิสริยยศ ลำดับที่นั่งขณะเข้าเฝ้าและหลักปฏิบัติต่างๆ ของพระราชโอรสอันเกิดจากพระมารดาที่มีศักดิ์ฐานะต่างกันไว้ บัญญัติต่างๆ เกี่ยวกับพระราชฐาน พระราชวงศ์ การถวายความปลอดภัยแก่องค์พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ พระราชานุกิจ พระราชประเพณี การลงพระราชอาชญาแก่ฝ่ายใน ราชศัพท์ และเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เป็นกฎหมายที่แสดงให้เห็นถึงรากฐานขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทยที่สร้างสมสืบต่อกันมายาวนาน
- 2) พระอัยการตำแหน่งนาพลเรือน เป็นกฎหมายกำหนดศักดินา ตำแหน่ง ยศ และหน้าที่ของข้าราชการไทยโบราณฝ่ายพลเรือน ฝ่ายหน้าและฝ่ายใน
- 3) พระอัยการนาทหารหัวเมือง เป็นการกำหนดศักดินา ยศ และหน้าที่ของข้าราชการฝ่ายทหาร และข้าราชการหัวเมืองต่างๆไว้เป็นฉบับเดียวกัน
- 4) กฎ 36 ข้อ
- 5) พระราชกำหนดเก่า
- 6) พระราชกำหนดใหม่ เป็นกฎหมายบัญญัติใหม่ในรัชกาลที่ 1
- 7) พระราชบัญญัติใหม่ เป็นกฎหมายบัญญัติใหม่ในรัชกาลที่ 1
- 8) กฎพระสงฆ์ เป็นกฎหมายบัญญัติใหม่ในรัชกาลที่ 1 มี 10 ข้อใหญ่ เป็นการวางหลักปฏิบัติ ข้อพึงปฏิบัติ ข้อห้าม การสอดส่องดูแล การกำกับตรวจสอบ เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายประพฤติตนได้สมกับสมณเพศ ตามพระธรรมวินัยและมีบทลงโทษกรณีต่างๆไว้

3.2.1 โครงสร้างของกฎพระสงฆ์

กฎพระสงฆ์เป็นพระราชกำหนดกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงประกาศให้บังคับแก่พระสงฆ์และบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับพระศาสนา เจ้าหน้าที่ของรัฐ และอาณาประชาราษฎร์ มีทั้งหมด 10 ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยส่วนต่างๆดังนี้³

ส่วนที่ 1

แสดงให้เห็นทราบว่า กฎนี้ทรงประกาศบังคับใช้แก่บุคคลใดบ้างในเมือง หรือพื้นที่ใดบ้าง เริ่มด้วยคำว่า “กฎนี้ให้ไว้แก่..”

ส่วนที่ 2

แสดงพระราชปณิธาน พระคุณธรรม และพระจริยาวัตรของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และการเสด็จออกพระที่นั่งเพื่อมีพระราชโองการ ความส่วนนี้เหมือนกันทุกข้อ ยกเว้นกฎข้อ 1 แสดงพระราชปณิธานไว้โดดเด่นเป็นพิเศษ ได้แก่

“..จึงพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ พระพุทธเจ้าอยู่หัว ทุกวันนี้มีพระราชปณิธานปรารถนาพระโพธิญาณสัมฤทธิ์ ประกอบด้วยพระมหากษัตริย์ไทย เปนท่ามดา กรรณาจะให้เปนประโยชน์แก่สัตว์โลกยทั้งปวง จึงสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ ผู้ทรงพระคุณธรรมอนันตาสัมภาวาดีแรก เอกพิบูลสุนทรราชครัทธา เปนอัคมหาสาสะนูปถัมภ์ พกพระพุทธานุชาจาเรญศรีสวัสดิ์ทั้งพระบริญธิแลปติปติศาสนา ให้ถาวรารุ่งเรืองไปเป็นที่เลื่อมใสในศกการบูชาแก่เทพยตามนุษย์ทั้งปวง เสด็จออก ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท โดยบรรพชาภิมุข พร้อมด้วยอัคมหามนตรีกระวีชาติราชปโรหิตาโหรราชบัณฑิต เฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการมาณะพระบันฑูลสุรสิงหนาทดำรัสว่า ..”

ส่วนที่ 3

แสดงหลักการและเหตุผลในการออกพระราชกำหนด “กฎพระสงฆ์” แต่ละข้อ ซึ่งมีไม่ครบทุกข้อ ข้อที่ไม่มีความส่วนนี้ได้แก่ กฎข้อ 5 และ 9

³ ชาญณรงค์ บุญหนุน, กฎพระสงฆ์ในกฎหมายตราสามดวง พระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดดา, 2549), น. 29 (จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พุทธศักราช 2548)

ส่วนที่ 4

แสดงพระราชปราชญ์ ได้แก่ เหตุการณ์หรือกรณีสำคัญที่เกิดขึ้น เป็นกรณีจำเป็น จะต้องมีการออกพระราชกำหนดเพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวอีก

ส่วนที่ 5

แสดงพระราชกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ บังคับว่า ให้บุคคลใดทำหรือไม่ให้ทำการใดบ้าง เริ่มต้นด้วยคำว่า “แต่นี้สืบไป เมื่อนั้น..”

ส่วนที่ 6

ส่วนนี้จะต่อเนื่องกับความในส่วนที่ 5 กล่าวคือ เป็นการระบุโทษหรือลักษณะโทษที่ผู้ล่วงละเมิดพระราชกำหนดจะได้รับ มักขึ้นต้นด้วยประโยคว่า “ถ้าแล..” ผู้ใดๆมิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้..”

ซึ่งโทษในเรื่องกฎหมายพระสงฆ์ในกฎหมายตราสามดวงนี้ ไม่ได้มีการกำหนดโทษอย่างชัดเจน มักจะกล่าวเป็นโดยกว้างๆไว้ เช่นว่า เขาเป็นโทษตามโทษานุโทษ หรือ เป็นโทษจงหนัก กล่าวคือ เป็นการกระทำความผิดที่ต้องได้รับโทษ แต่ไม่ได้กำหนดว่าเป็นโทษประเภทใด และมีความร้ายแรงเพียงใด ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า การกำหนดโทษในการกระทำความผิดของพระสงฆ์นั้น เป็นการให้ใช้ดุลยพินิจตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของพฤติการณ์นั้นๆ จึงได้มีการกำหนดโทษไว้อย่างกว้างๆ ซึ่งเรื่องโทษในกฎหมายเก่านั้นได้มีกำหนดไว้ในพระราชอาชญาหลวง ซึ่งได้กำหนดโทษไว้เป็น 10 สถาน⁴ หรือโทษ 8 สถาน⁵ ซึ่งได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน เช่น ฟันคอริบเรื่อน ตัดมือตัดเท้า เขามะพร้าวห้าวยัดปาก เป็นต้น แต่ในกฎหมายพระสงฆ์ไม่ได้มีการระบุเช่นนี้ มีเพียงบางข้อ เช่น ข้อ 5 มีกำหนดให้เอาโทษถึงสิ้นชีวิต ให้บริษบาตรชบ เหยียนตีโบยญาติโยมจงหนัก เป็นต้น นอกนั้นเป็นการกำหนดอย่างกว้างๆคือ ให้รับโทษตามโทษานุโทษ

ส่วนที่ 7

แสดงวันเดือนปีที่ประกาศใช้กฎหมายพระสงฆ์ข้อนั้นๆ โดยจะใช้กำหนดตามระบบจันทรคติและปีจุลศักราช เริ่มต้นด้วยคำว่า “กฎนี้ให้ไว้ ณ วัน ..”

⁴ ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 เล่ม 2 น.370

⁵ ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 เล่ม 2 น.371

สรุปคือ กฎพระสงฆ์มีการออกที่คล้ายจะเลียนแบบอย่างการบัญญัติพระวินัยของพระพุทธรเจ้า กล่าวคือ เมื่อมีเหตุเกิดก่อนแล้วจึงมีการออกพระราชกำหนดภายหลัง โดยเอาเหตุนั้นๆมาปรารภ ซึ่งการออกกฎพระสงฆ์มีลำดับเวลาดังนี้คือ

ตารางแสดงวันเดือนปีที่กฎพระสงฆ์แต่ละข้อได้ประกาศใช้

ข้อที่	วันเดือนปีที่ประกาศใช้	ตรงกับวัน
1	วันเสาร์ เดือนสิบ ขึ้น 15 ค่ำ จ.ศ. 1144 ปีชวด	21 กันยายน พ.ศ.2325
2	วันจันทร์ เดือน 6 ขึ้น 5 ค่ำ จ.ศ. 1145 ปีเถาะ	3 พฤษภาคม พ.ศ.2326
3	วันพฤหัสบดี เดือน 6 ขึ้น 8 ค่ำ จ.ศ.1145 ปีเถาะ	8 พฤษภาคม พ.ศ.2326
4	วันอาทิตย์ เดือน 8 ขึ้น 15 ค่ำ จ.ศ.1145 ปีเถาะ	13 กรกฎาคม พ.ศ.2326
5	วันอาทิตย์ เดือน 8 ขึ้น 15 ค่ำ จ.ศ.1145 ปีเถาะ	13 กรกฎาคม พ.ศ.2326
6	วันอาทิตย์ เดือน 8 ขึ้น 15 ค่ำ จ.ศ.1145 ปีเถาะ	13 กรกฎาคม พ.ศ.2326
7	วันจันทร์ เดือน 12 ขึ้น 3 ค่ำ จ.ศ.1145 ปีเถาะ	27 ตุลาคม พ.ศ.2326
8	วันพุธ เดือน 3 แรม 11 ค่ำ จ.ศ.1151 ปีระกา	10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2332
9	วันศุกร์ แรม 4 ค่ำ เดือน 9 จ.ศ.1156 ปีชวด	15 สิงหาคม พ.ศ.2337
10	วันอังคาร แรม 13 ค่ำ เดือน 7 จ.ศ.1163 ปีระกา	9 มิถุนายน พ.ศ.2344

จะเห็นได้ว่า ในปีจุลศักราช 1144 ได้มีการประกาศใช้กฎพระสงฆ์เพียงข้อเดียว แต่ในปีถัดมา คือ ปี จ.ศ. 1145 ได้มีการประกาศใช้กฎพระสงฆ์ถึง ๖ ข้อด้วยกัน หลังจากนั้นก็ว่างเว้นไปอีกถึง 5 ปี จึงจะมีการประกาศใช้กฎพระสงฆ์ข้อ 8 และอีก 5 ปีต่อมาคือ จ.ศ. 1156 จึงประกาศใช้กฎพระสงฆ์ข้อ 9 และกว่าจะมีข้อ 10 ก็ใช้เวลาอีกถึง 7 ปี คือ จ.ศ.1163 ซึ่งหลังจากนั้นก็ไม่มีปรากฏหลักฐานว่าได้มีการออกกฎพระสงฆ์เพิ่มเติมอีกเลยจนสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก⁶

⁶ สิ้นรัชกาลเมื่อ จ.ศ. 1171 หรือ พ.ศ. 2352

ซึ่งสาเหตุที่ไม่มีการออกกฎหมายพระสงฆ์ออกมา อาจจะเป็นได้ว่า

(1) ได้มีการสูญหายไป เพราะตัวกฎหมายตราสามดวงเอง ที่เหลือตกทอดมาก็มีจำนวนไม่ครบ สูญหายไป 44 เล่ม ดังนั้นกฎหมายพระสงฆ์อาจจะมีมากกว่า 10 ข้อ แต่ไม่มีเอกสารหลงเหลืออยู่

(2) เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงมีพระบรมราชโองการให้ชำระกฎหมายทั้งหมดที่มีในหอหลวง เมื่อปี จ.ศ. 1166 กฎหมายพระสงฆ์ได้ถูกประมวลเอาไว้ในกฎหมายที่ชำระใหม่ และถือเป็นหลักกฎหมายสำคัญของราชอาณาจักร จึงอาจจะไม่มีความจำเป็นใดๆที่จะต้องออกกฎหมายพระสงฆ์เพิ่มเติม

(3) หลังจากมีการก่อการกบฏหลังสิ้นพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล และมีกิจการสงครามในหัวเมืองฝ่ายเหนือ และด้านการต่างประเทศ ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงทรงมีพระราชกรณียกิจทางด้านอาณาจักรมากขึ้น การปกครองที่เป็นเรื่องภายในคณะสงฆ์ ก็ทรงวางให้คณะสงฆ์ทำหน้าที่รับผิดชอบปกครองกันเอง ช่วงปลายรัชกาล พระราชกรณียกิจด้านศาสนาจึงเป็นเรื่องการทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม และการบำเพ็ญพระราชกุศลตามประเพณี

ดังนั้น กฎหมายพระสงฆ์ที่มีหลักฐานเอกสารหลงเหลือให้นำมาศึกษา จึงมี 10 ข้อเท่านั้น ซึ่งกฎหมายพระสงฆ์เกือบทั้งหมดได้ให้ไว้แก่ฝ่ายฆราวาส เจ้าหน้าที่ของรัฐ และฝ่ายสงฆ์ แต่กฎที่ให้ไว้แก่ฆราวาสฝ่ายเดียวได้แก่ ข้อ 8 และ ข้อ 10 ส่วนกฎที่ให้ไว้แก่พระสงฆ์ฝ่ายเดียวคือ ข้อ 9

ความผิดของพระสงฆ์ในกฎหมายพระสงฆ์สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท กล่าวคือ

(1) ความผิดอันเป็นการกระทบกระเทือนถึงความเลื่อมใสศรัทธาโดยตรง หรือเรียกได้ว่า เป็นความผิดอันทำให้พระศาสนาเศร้าหมอง

ความผิดประเภทนี้ ได้แก่ ความผิดลักทรัพย์ เสพเมถุน รักร่วมเพศ โดยมีบัญญัติอยู่ในกฎหมายพระสงฆ์ข้อ 1 ข้อ 5 ข้อ 6 ข้อ 8 ข้อ 9 และข้อ 10

(2) ความผิดอันเป็นการกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงของประเทศ หรือที่เรียกว่า ความผิดอันทำให้แผ่นดินเป็นจลาจล

ความผิดประเภทนี้ ได้แก่ ความผิดอดอุตริมนุสธรรม อดอ้างตนเป็นผู้วิเศษ หรือกรณีช่องสุ่มตั้งตัวเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือกฎหมาย มีโทษเพราะมีผลกระทบต่อความมั่นคงของบ้านเมือง โดยในกฎหมายพระสงฆ์บัญญัติอยู่ใน ข้อ 2 และข้อ 3 บางส่วน

(3) ความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนกฎของผู้ปกครองสงฆ์ หรือที่เรียกว่าความผิดอันทำให้สงฆ์แตกแยก ความผิดประเภทนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ เป็นเรื่องการละเมิดการปกครอง เช่น การฝ่าฝืนคำสั่งหรือไม่เคารพในสังฆราชา เป็นต้น ซึ่งปรากฏในกฎพระสงฆ์ข้อ 3 บางส่วน ข้อ 4 และข้อ 7

3.2.2 สาระสำคัญในกฎพระสงฆ์

กฎพระสงฆ์ข้อ 1

หลักการและเหตุผล

(1) พระธรรมเทศนา และการแสดงพระธรรมเทศนาให้ธรรมเป็นทานมีผลประเสริฐกว่าทานทั้งปวง ได้ชื่อว่าให้นิพพานเป็นทาน

(2) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงต้องการให้สมณพราหมณ์เสนาบดี และประชากรราษฎรได้สมบัติ 3 ประการ อันได้แก่ มนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติ และนิพพานสมบัติ พ้นจากทุกข์ในอบายทั้งสี่⁷ และภัยในวัฏสงสาร จึงทรงตั้งกองพระราชกุศลให้มีพระธรรมเทศนาเป็นธรรมทาน เพื่อให้ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฟัง

(3) เมื่อบุคคลประพฤติสัมมาคารวะในพระไตรปิฎกจะมีผลนับประมาณมิได้ เมื่อประพฤติผิด มิได้สัมมาคารวะ ก็จะมีโทษหนัก

(4) ทุกวันนี้ “สัตว์ทั้งปวงตั้งใจทำกุศลสิ่งใดตรวดน้ำปวารณาจะพบพระพุทธบาทสมเด็จพระศรีอาริยมุตไตรเจ้า” เมื่อ “คำรบฟังพระมหาเวศสันดรชาฎกอันประดับด้วยพระคาถาพันหนึ่งนั้น” จึงจะได้พบพระองค์ในอนาคต”

(5) พระไตรปิฎกมีข้อห้ามเกี่ยวกับการแสดงธรรมเทศนาเป็นกาพย์กลอนตลกคะนอง

⁷ อบาย 4 คือ ภาวะ หรือที่อันปราศจากความเจริญ ได้แก่ 1. นิรยะ (นรก, สภาวะหรือที่อื่นไม่มีความสุขความเจริญ, ภาวะเร่าร้อน กระวนกระวาย), 2. ตีรัจฉานโยนิ (กำเนิดดิรัจฉาน, พวกมดแมลงงูเห่า), 3. ปิตติวิสัย (แดนเปรต, ภูมิแห่งผู้หิวกระหายไร้สุข), 4. อสุรกาย (พวกอสูร, พวกหวาดหวั่นไร้ความรื่นเริง)

พระราชปวารณ

(1) อาณาประชาราษฎร์ให้มีพระธรรมเทศนาพระมหาเวสสันดรชาดก แต่ไม่ได้มีความเลื่อมใสเป็นธรรมคารวะ เอาแต่ฟังถ้อยคำตลกคะนองหาผลประโยชน์ไม่ได้

(2) พระสงฆ์จำพวกมิได้เล่าเรียนพระไตรปิฎก จำได้แต่เนื้อความแปลร้อยเป็นกาพย์กลอน แล้วก็มาแสดงถ้อยคำตลกคะนองหยาบช้ำ เห็นแก่ลาภสักการะ มิได้คิดเล่าเรียนสืบไป ทำให้พระศาสนาพินเพื่อน

พระราชกำหนด

(1) ให้พระสงฆ์ผู้แสดงพระธรรมเทศนาและราษฎรผู้ฟังพระมหาชาติชาดก แสดงและฟังตามวาระพระบาลีและอรรถกถาฎีกาเท่านั้น

(2) ห้ามเทศนาและฟังเทศนาเป็นกาพย์กลอน และถ้อยคำตลกคะนอง ผิดพระวินัยเป็นอันขาด

บทลงโทษ

ถ้าพระสงฆ์เถรเถรและอาณาประชาราษฎร์ผู้ใดมิได้ประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ ให้เอาตัวผู้มิได้กระทำตามกฎ และญาติโยมพระสงฆ์เถรเถรรูปนั้นเป็นโทษตามโทษานุโทษ

วิเคราะห์สาระสำคัญและเหตุผล

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงเล็งเห็นว่า การแสดงธรรมเทศนาแก่อาณาประชาราษฎร์เป็นการให้ทานอันประเสริฐ แต่การแสดงธรรมนั้นต้องเป็นไปตามพระวินัย จึงห้ามมิให้มีการเทศนาธรรมตลกคะนองหยาบช้ำ เพราะจะทำให้ศาสนาพินเพื่อนจากความเป็นจริง

เหตุผลในการออกกฎหมายข้อนี้ ก็คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงเห็นว่า พระธรรมคำสอนนั้นมีด้วยกันหลายระดับ อันได้แก่ ฆราวาสธรรม ภิกษุธรรม และโลกุตระธรรม ซึ่งในบทบัญญัติใช้แทนด้วยคำว่า สมบัติ 3 ประการ ได้แก่ มนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติ และนิพพานสมบัติ อันหมายถึงพระธรรมที่เข้าใจและปฏิบัติได้ง่ายไปจนถึงยาก มนุษยสมบัติใช้กับประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐาน อันจะทำให้ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ครองเรือนอย่างสงบสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มุ่งจะให้เป็นฆราวาสธรรม ซึ่งเมื่อหากปฏิบัติกันได้แล้ว จะทำให้บ้านเมืองสงบสุขไปด้วย ส่วนสวรรคสมบัติและนิพพานสมบัติ เป็นหลักธรรมขั้นสูง ที่ควรจะมุ่งหมายปฏิบัติตาม เพราะจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ก็คือ การไปสู่นิพพาน หรือการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด หลุดพ้นจากวัฏสงสารแล้วนั่นเอง

ดังนั้น พระองค์จึงทรงต้องการให้พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาอย่างถูกต้องตามหลักของพระศาสนา ไม่บิดเบือนหรือล้อเล่นจนกลายเป็นตลกคะนองไป เพราะจะทำให้ฆราวาสที่สดับรับฟัง เข้าใจในพระธรรมคำสอนผิดไป อันจะทำให้ไม่เกิดประโยชน์ พระสงฆ์ผู้เป็นผู้สืบทอดพระศาสนาและพระธรรมวินัยไม่สามารถทำให้ฆราวาสเข้าใจและนำไปปฏิบัติตามได้ เมื่อประชาชนไม่มีศีลธรรมแล้วสังคมก็จะเกิดความวุ่นวายตามมา บทบัญญัตินี้ จึงบัญญัติเพื่อลงโทษพระสงฆ์สามเณรที่แสดงพระธรรมด้วยความตลกคะนองหยาบช้ำ ทำให้พระพุทธศาสนาพินเพื่อน อีกทั้งยังได้ลงโทษญาติโยมของพระสงฆ์อีกด้วย ซึ่งอาจเทียบได้กับหลักความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกในสังคม ทำนองเดียวกับหลักเรื่อง กฎหมายโจร 3 เส้น 15 วา ซึ่งต่อมาขยายเป็นกฎหมายโจร 5 เส้นในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ที่กำหนดให้ประชาชนที่อยู่ภายในอาณาบริเวณที่เกิดเหตุการณ์ปล้น มีส่วนรับผิดชอบในการจับกุมโจร หรือร่วมกันป้องกันภัยพิบัติ มิฉะนั้น จะต้องเสียค่าปรับใหม่ในอัตราที่กฎหมายกำหนด เป็นการให้ประชาชนช่วยกันสอดส่องดูแล ไม่ให้เกิดการกระทำความผิดขึ้น ช่วยเป็นหูเป็นตาแทนรัฐ อันจะเป็นการทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กฎพระสงฆ์ข้อ 2

หลักการและเหตุผล

(1) ภิกษุสงฆ์มิได้รักษาพระปาติโมกข์ตามอริยวงศ์ประเพณี ระคนคบหาฆราวาส ติดในเบญจกามคุณมิได้เห็นแก่พระศาสนา เห็นแก่หน้าบุคคลรับของฝากเงินทองของฆราวาส

(2) ฆราวาสเข้าเป็นญาติโยมปฏิบัติด้วยเสนหาให้กะปี้จิ้งหรีด^๑ แก่ภิกษุ เพื่อตอบสนองคุณแก่กันและกันโดยไม่คำนึงถึงพระศาสนา ทำให้เสียศีลสิกขาบทไป

กรณีสำคัญ

(1) สมัรภัทวัดบางหัวใหญ่ รับข้าวของเงินทองของอี่เพงซึ่งเป็นภภุมิโทษถึงตายสิ่งของของอี่เพงเป็นของหลวงตามพระไอยการราชาอาณาจักร แต่สมัรภัทปิดบังไว้มิได้แจ้งให้พระราชาคณะทั้งปวงรู้

(2) ไร่เมือง ไร่เกิด ไร่เหลือ ไร่มา ซึ่งเป็นภภุมิ เป็นเณรใหญ่อายุ ๒๐ ปีแล้วไม่ยอมบวชเป็นภภุมิ

^๑จิ้งหรีด หมายถึง ข้าว, อาหาร, ของขบเคี้ยว เป็นคำโบราณที่ใช้กับพระสงฆ์

พระราชกำหนด

- (1) ห้ามภิกษุสามเณรรับของฝากจากฆราวาส
- (2) ห้ามฆราวาสเอาของเงินของทองไปฝากภิกษุสามเณร
- (3) สามเณรรูปใดมีอายุครบที่ควรจะอุปสมบทแล้ว ก็ให้บวชเข้าจำพรรษาเรียนคัมภีร์วิปัสสนาธุระ อย่าให้เที่ยวไปมา เรียนรู้อิทธิฤทธิ์ เพราะจะทำให้กำเริบ ได้เพื่อนฝูงแล้วจะคบกันทำร้ายแผ่นดิน

บทลงโทษ

กรณีรับฝากของฆราวาส

ฝ่ายภิกษุสามเณรให้ลงพระราชอาชญาเทียบเท่าโทษอทินนาทานปราชิก ให้สึกออกมาแล้วเขียนให้สาหัส ส่วนฝ่ายฆราวาสให้รับราชบาตรเขียนหนักตามโทษานุโทษ

กรณีเณรใหญ่

ถ้าสามเณรรูปใดอายุถึงอุปสมบทแล้วมิได้บวช เที่ยวเล่นอยู่ ให้เอาตัวสามเณรและขีตั้น อาจารย์ ญาติโยมเป็นโทษหนัก

วิเคราะห์สาระสำคัญและเหตุผล

มีสองกรณีใหญ่ในการบัญญัติกฎหมายพระสงฆ์ข้อนี้

กรณีแรกเหตุเนื่องมาจากสมัยรักวัดบางหัวใหญ่ รับฝากข้าวของของอี่เพง ซึ่งตัวอี่เพงนี้เป็นนักโทษกบฏอันมีโทษถึงตาย ข้าวของของอี่เพงจึงต้องเป็นของหลวง เมื่อสมัยรักรับฝากไว้แล้วไม่แจ้งให้พระราชาคณะทราบ ทำให้เสียศีลสิกขาบทไป จึงต้องกำหนดไม่ให้ภิกษุสามเณรรับฝากของจากฆราวาส และห้ามมิให้ฆราวาสนำข้าวของเงินทองมาฝากไว้กับพระภิกษุสามเณรด้วย

ซึ่งโดยปกติแล้ว การรับฝากของนั้น ไม่ได้เป็นความผิดถึงปราชิก คือเป็น อาบัติปาจิตตีย์ แต่กรณีนี้ ของอี่เพงเป็นนักโทษกบฏ ของที่รับฝากนั้น ตกเป็นของแผ่นดินตามบทพระไอยการ ความผิดจึงเกี่ยวเนื่องกับอาณัติด้วย ในกรณีนี้ เขาผิดทั้งพระสงฆ์และตัวฆราวาส เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการนำทรัพย์ที่ได้จากการกระทำความผิด หรือทรัพย์ที่ควรจะต้องเป็นของหลวง มาซุกซ่อนไว้ อันจะทำให้บ้านเมืองได้รับความเสียหาย นอกจากนี้ ทรัพย์ที่เดิมเป็นของอี่เพงแต่ต่อมาตกเป็นของหลวงด้วยเหตุจากการรับราชบาตรนั้น กรณีนี้ อี่เพงได้ยกยอกของหลวงมาฝากไว้ที่สมัยรัก ดังนั้นสมัยรักจึงมีความผิดฐานรับของโจร⁹ด้วยอีกส่วนหนึ่ง ส่วนบทลงโทษนั้น ให้

⁹ โปรดดู ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 357

ลงโทษเช่นเดียวกับการลักทรัพย์ ซึ่งมีผลให้พระสงฆ์ต้องอาบัติปาราชิก และฆราวาสก็มีบทลงโทษที่รุนแรงเช่นเดียวกัน

อีกกรณีหนึ่งคือ มีสามเณรจำนวนหนึ่ง อายุมากกว่า 20 ปีแล้ว เรียกว่าเป็นเณรใหญ่ แต่ไม่ยอมบวชเป็นภิกษุ ได้แต่คบคิดจับกลุ่มกันแสดงอิทธิฤทธิ์ให้ผิดฐะของสงฆ์ จึงมีบทลงโทษเพื่อป้องกันมิให้สมคบคิดกันทำร้ายแผ่นดิน

การบัญญัติเช่นนี้ เป็นการปรามมิให้พระสงฆ์สามเณรอดอ้างอิทธิฤทธิ์ แล้วรวบรวมสมัครพรรคพวกก่อการกบฏได้ ซึ่งเคยมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นมาแล้ว ทางฝ่ายอาณาจักรจึงได้วางข้อบังคับและบทลงโทษที่รุนแรง เนื่องจากเป็นเรื่องความมั่นคงของบ้านเมือง

กฎพระสงฆ์ข้อ 3

หลักการและเหตุผล

(1) พระศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองตั้งมั่นไป ก็เพราะพระราชอาณาจักรสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าผู้ทรงธรรมสงเคราะห์

(2) พระวินัยบัญญัติไว้ว่า ถ้ากุลบุตรบวชเป็นพระภิกษุในศาสนาแล้ว ให้อยู่ในสำนักหมู่คณะสงฆ์และอุปัชฌาย์อาจารย์ก่อน จะได้รู้วัตรปฏิบัติ รู้กิจอันควรไม่ควร เพราะถ้าประพฤติผิดก็จะได้ละอายต่อเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ และครูอุปัชฌาย์จะได้อีกกล่าวตักเตือน

พระราชปวารณา

(1) ภิกษุสงฆ์มิได้ระวางตักเตือนสั่งสอนกำกับว่ากล่าวกัน บวชแล้วก็มิได้ให้ศิษย์อยู่ในหมู่คณะสงฆ์ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ก่อน ปล่อยให้เที่ยวไปเที่ยวมาตามอำเภอใจ ไปตั้งชุมชนทำมารยารักษาศีลภาวนา ทำกิริยาให้คนเลื่อมใสนับถือ อดอิทธิฤทธิ์ เป็นอุตริมนุสสรธรรม

(2) กรณีสำคัญ ใ้อดา ใ้อรอด ใ้อเมือง ใ้อเกิด ใ้อภัก อดตัวว่าเป็นผู้มีฤทธิ์ นำพรรคพวกก่อการกบฏ

พระราชกำหนด

(1) ให้พระราชาคณะแต่งตั้งภิกษุสงฆ์สามเณร บรรดานอกกรุงในกรุง แขวงจังหวัด หัวเมืองเอกเมืองโทตรีจัตวา ให้เป็นราชาคณะและอธิการ

(2) ให้มีตราแต่งตั้งเป็นอักษรชื่ออารามเป็นอักษรขอมประจำตัวประจำตำแหน่งราชาคณะเจ้าอธิการทุกตำแหน่งทุกอาราม ถ้าแขวงใดเมืองใดพระสงฆ์มาก วัดหนึ่งให้มีอธิการหนึ่งรูป อันดับเท่าถึงสิบรูปขึ้นไป ถ้าพระสงฆ์น้อยอารามหนึ่งให้มีอธิการหนึ่งรูป อันดับสี่ห้ารูปขึ้นไป ให้ปฏิบัติรักษาพระพุทธรูปพระสฤปพระเจดีย์อย่าให้เป็นอันตราย

(3) ถ้าพระสงฆ์และสามเณรแขวงจังหวัดเมืองเอกโทตรีจัตวา จะมีศรัทธาเข้ามาจำเรียนคันถุระวิปัสสนาธุระ และสมณกิจประการใด ก็ให้เขียนฉายา ชีตตัน(อาจารย์) อายุ พรรษา และชื่ออุปัชฌาย์อาจารย์ ตีตราราชาคณะหัวเมืองนั้นๆ มาเป็นสำคัญ แล้วให้เอาหนังสือและตราสำคัญนั้นแจ้งแก่ราชาคณะเจ้าอธิการในกรุง เมื่อราชาคณะอธิการในกรุงเห็นหนังสือและตราสำคัญแล้ว จึงให้รับไว้จำเรียนคันถุระวิปัสสนาธุระตามกิจ

(4) ถ้าพระสงฆ์สามเณรในกรุงเทพมหานครแขวงจังหวัดอารามใดๆ ศรัทธาจะใคร่เที่ยวไปจำพรรษา เล่าเรียนคันถุระวิปัสสนาธุระ ณ แขวงจังหวัดหัวเมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวา ก็ให้มีหนังสือสัญญาชื่อตัว พรรษา ชื่ออุปัชฌาย์อาจารย์ และอาราม ตีตราราชาคณะเจ้าอธิการในกรุงเป็นสำคัญไปแจ้งแก่เจ้าอาวาสเจ้าคณะแขวงจังหวัดหัวเมือง เมื่อเจ้าอารามเจ้าคณะแขวงจังหวัดหัวเมืองได้รับแจ้งหนังสือสัญญาตราสำคัญแล้ว จึงรับตัวไว้ให้เล่าเรียนตามกิจพระวินัยทั้งนี้เพื่อ

ก. จะได้สืบสาวได้ง่าย

ข. เป็นที่ค้ำประกันคุ้มกัน จะได้กระทำสังกรรมอุโบสถกรรมด้วยกันโดยไม่มีข้อรังเกียจ

(5) ถ้ากุลบุตรจะบวชเรียน ลาสิกขาออกไปก็ดี ให้รู้ว่ากุลบุตรชื่อนั้นอยู่บ้านนั้น เป็นลูกหลานผู้ใด

(6) ให้พระราชาคณะเจ้าหมู่เจ้าคณะอธิการ และกรรมการหัวเมืองเอกโทตรีจัตวา นายอำเภอแขวงจังหวัดทั้งปวงกำชับว่ากล่าวสอดแนมระวังระไว ดูหมู่คณะบรรดาที่ขึ้นแก่ตน อย่าให้มีคนโกหกมารยาคิดทำร้ายแผ่นดินและพระศาสนาให้จลาจล

(7) ห้ามอาณาประชาราษฎร์นับถือคบค้าปรนนิบัติภิกษุสงฆ์ผู้वादอุตริโกหกหลอกลวง

บทลงโทษ

ผู้ใดรู้เห็นมิได้จับกุมว่ากล่าว บอกให้กราบทูลให้มีคนโกหกมารยาประทุษร้ายแผ่นดินขึ้นในแขวงจังหวัดบ้านเมืองประเทศ ให้เอาเจ้าคณะเจ้าอาวาสเจ้าอธิการ เจ้าเมืองเจ้าบ้านแขวงจังหวัดประเทศนั้นๆ เป็นโทษกบฏเช่นเดียวกับผู้ก่อการ

วิเคราะห์สาระสำคัญและเหตุผล

กล่าวถึงการที่พระสงฆ์वादอุตริมนุสสรธรรม ห้ามมิให้อาณาประชาราษฎร์นับถือคบค้าเคารพพระสงฆ์वादอุตริโกหกหลอกลวง และบัญญัติให้พระสงฆ์เมื่อบวชใหม่ให้อยู่ในสำนักหมู่สงฆ์ด้วยกันก่อน เพื่อจะได้มีการว่ากล่าวตักเตือนกันหากประพฤติผิดไปจากพระธรรมวินัย

ดังนั้น จึงกำหนดแต่งตั้งพระราชอาคณเฑาะและอธิการ โดยให้มีตราแต่งตั้งประจำตัวเป็นอักษรขอม ถ้ากำหนดให้พระสงฆ์สามเณรที่อยู่แขวงจังหวัด หัวเมืองเอกโทตรีจัตวา หากจะเดินทางเข้ามาจำเรียนหรือมีสมณกิจประการใด ให้มีหนังสือที่เขียนชื่อ ชื่ออาจารย์ อายุ พรรษา และชื่ออุปัชฌาย์ อาจารย์ ตีตราพระราชอาคณเฑาะหัวเมือง แล้วให้นำหนังสือแจ้งนั้นมาแก่ราชอาคณเฑาะเจ้าอธิการในกรุงก่อน ส่วนพระสงฆ์สามเณรในกรุงเทพมหานคร ถ้าจะไปจำเรียนจำพรรษายังหัวเมืองดังกล่าว ก็ต้องกระทำเช่นเดียวกัน เหตุเพื่อหากไปกระทำสิ่งใด จะได้สืบสาวราวเรื่องกันง่าย และอีกทั้งยังเป็นการทำให้อาจารย์ได้รู้จักค้ำคูณแห่งกัน จะได้ร่วมกระทำสังฆกรรมกันได้โดยไม่วังเวง

ความผิดในกฎพระสงฆ์ข้อ 3 นี้ เป็นความผิดที่ร้ายแรงถึงขั้นอาบัติปาราชิก เพราะในพระพุทธศาสนาบัญญัติห้ามแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นต้นเหตุของการบัญญัติในส่วนต่อมาที่กำหนดให้พระสงฆ์เมื่อบวชใหม่ต้องมีการอยู่ร่วมในคณะสงฆ์เสียก่อน เพื่อจะได้รู้การประพฤติธรรมที่ถูกต้อง ไม่ใช่พระธรรมในการที่ผิด แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือเพื่อเป็นการทำลายความมั่นคงของประเทศ ซึ่งในสมัยนั้น สิ่งที่พระมหากษัตริย์ทรงเห็นว่า ต้องมีการจัดการมากที่สุด ก็คือ การรวบรวมพรรคพวกเพื่อก่อการกบฏ คิดคดทำร้ายแผ่นดิน รวมถึงการต้องบัญญัติการปกครองของคณะสงฆ์ เพื่อให้มีการดูแลพระสงฆ์ได้อย่างทั่วถึง

การบัญญัติในกฎพระสงฆ์ข้อ 3 นี้ เป็นรากฐานของการกำหนดบทบัญญัติในการปกครองพระสงฆ์ตามกติกาที่ฝ่ายบ้านเมืองกำหนดไว้ ซึ่งก็คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในปัจจุบันนั่นเอง กล่าวคือ กำหนดให้มีการจัดตั้งพระราชอาคณเฑาะ พระอธิการ ให้มีตราตำแหน่งประจำตัว แบ่งการปกครองคณะสงฆ์ตามความเหมาะสม และกำหนดให้พระสงฆ์ต้องมีสังกัดวัด จะเดินทางไปยังที่ใด เช่น หัวเมืองต่างๆ ต้องมีหนังสือสำคัญที่บอกที่มาที่ไป และธุระที่จะไป ซึ่งเมื่อเทียบกับในปัจจุบันนี้ ก็เทียบได้กับการที่พระสงฆ์ต้องมีใบอนุญาต เพื่อแสดงความพระสงฆ์ตามกฎหมายกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และหากไม่พกหรือขอตรวจแล้วไม่มี จะมีความผิดอาญาด้วย เพราะเป็นการป้องกันผู้ปลอมปนตัวเข้ามาในพระศาสนา ซึ่งเมื่อมองลึกลงไปแล้ว จะพบว่านอกจากเป็นการบัญญัติเพื่อจัดการปกครองของคณะสงฆ์ ให้กำกับพระราชอาคณเฑาะแล้ว ยังเป็นการควบคุมไม่ให้มีการรวบรวมสมัครพรรคพวกไปยังที่เดียวกัน เพื่อก่อการกบฏหรือคิดคดทำร้ายแผ่นดิน พระสงฆ์ไม่สามารถเดินทางไปไหนได้โดยอิสระ ต้องมีการปฏิบัติตามข้อกำหนดเสียก่อน มิฉะนั้นจะมีความผิด และการจัดลำดับการปกครองนี้ยังมีผลต่อการแบ่งหน้าที่ให้พระสงฆ์ช่วยกันดูแลรักษาศาสนสมบัติของชาติ อันได้แก่ พระพุทธรูป พระสถูปเจดีย์ อีกด้วย การจัดรูปแบบการปกครองของพระสงฆ์นี้ เป็นการแบ่งเบาภาระของฝ่ายอาณาจักร โดยยกให้ฝ่ายศาสนจักรดูแลปกครองกันเอง ช่วยสอดส่องดูแลการกระทำที่จะเป็นอันตรายต่อแผ่นดิน และดูแลการปฏิบัติวัตรที่

ถูกต้องดีงามของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นการได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายอาณาจักร และฝ่ายศาสนจักร เพราะฝ่ายศาสนจักรก็ได้อำนาจเป็นของตนเอง มีการแบ่งลำดับชั้นที่เหมาะสม ไม่ใช่ให้ฝ่ายอาณาจักรเป็นผู้มาควบคุม อันจะทำให้การดำเนินงานของศาสนจักรคล่องตัวมากกว่า

ในกฎหมายปัจจุบัน บัญญัติให้พระสงฆ์เป็นเจ้าของพนักงานตามกฎหมาย ซึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกฎหมายเก่าในเรื่องนี้ด้วย

กฎพระสงฆ์ข้อ 4

หลักการและเหตุผล

มีพระพุทธบัญญัติไว้ว่า ภิกษุสามเณรอันบวชในพระศาสนารักษารูกระ 2 ประการ คือ คันถรุระ กับ วิปัสสนารูระ เมื่อบวชในพระศาสนาแล้ว ก็มีความเพียรปฏิบัติตามรูระทั้งสอง อยู่ในนิสัยในสำนักครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ก็ตั้งใจสั่งสอนตักเตือนกำชับว่ากล่าวกัน พระศาสนาจึงบริบูรณ์สืบมา

พระราชปรารภ

(1) ภิกษุสามเณรบวชแล้วมิได้ปฏิบัติรูระทั้งสองประการ เป็นภิกษุโหลเล ละความเพียร

(2) หาแต่ความสบาย กาย เนื้อหนัง ไม่เจริญศีล สมาธิ ปัญญา เพียงแต่เอาผ้ากาสาหวัดตรเป็นที่พึ่ง

(3) มิได้อยู่ในนิสัยอุปัชฌาย์อาจารย์

(4) อุปัชฌาย์อาจารย์มิได้กำชับว่ากล่าวปล่อยให้ประพฤติดังอำเภอใจ

(5) มิได้ร่ำเรียนเอารูระอันใด เอาแต่ชวนกันกระทำกุศลหยาบช้า ทำร้ายแผ่นดิน และพุทธศาสนา

พระราชกำหนด

(1) ห้ามมิให้ภิกษุโหลเลละวัตรปฏิบัติ และปฏิญาณตัวเป็นกิจวัตรมิได้ร่ำเรียนรูระทั้งสองประการ

(2) บวชแล้วให้อยู่ในหมู่คณะ ตั้งใจปฏิบัติรักษาศีลสิกขาบท อย่าโหลเล ให้ศิษย์เอาเยี่ยงอย่าง

(3) ให้พระราชาคณะเร่งตักเตือนพิจารณา

(4) ให้พระราชอาณาเขตเจ้าคณะอธิการ ทำบัญชีทางว่าวภิกษุสามเณรฝ่ายคันถุระ
วิปัสสนาธุระ ส่งให้สังกะรี¹⁰ ธรรมการกราบทูลพระกรุณา

(5) ถ้าภิกษุสามเณรองค์ใดกัณฑ์ หยาบช้าสอนยาก อุปัชฌาย์อาจารย์ว่ากล่าวไม่
เชื่อฟัง สั่งสอนหลายครั้งแล้วมิได้ปฏิบัติตาม ให้กำจัดเสีย อย่าให้เข้าหมู่คณะได้เป็นอันขาดทีเดียว
บทลงโทษ

ถ้าพระราชอาณาเขตเจ้าคณะอธิการภิกษุสามเณรสังกะรีธรรมการผู้ใด มิได้กระทำตามพระ
ราชกำหนดกฎหมายนี้จะเอาตัวญาติโยมเป็นโทษตามโทษานุโทษ

วิเคราะห์สาระสำคัญและเหตุผล

บัญญัติห้ามไม่ให้พระสงฆ์โลเลวัตรปฏิบัติ ให้รักษาธุระสองประการ คือ คันถุระ
และวิปัสสนาธุระ ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบของการศึกษาของพระสงฆ์ อันเป็นการนำมาสู่การจัดตั้ง
มหาวิทยาลัยของสงฆ์ในเวลาต่อมา โดยให้พระสงฆ์ศึกษาพระธรรมวินัย ทั้งทางหลักการและทาง
ปฏิบัติด้วย และการทำบัญชีทางว่าวนั้น ก็เพื่อเป็นการควบคุมพระสงฆ์ในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยการ
ทำทะเบียนพระสงฆ์ เพื่อง่ายและสะดวกต่อการค้นหาและการควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์

¹⁰ สังกะรี หรือ สังฆการี เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสงฆ์,เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับสงฆ์ใน
งานหลวง,เจ้าหน้าที่ผู้เป็นพนักงานในการพิธีสงฆ์ มีมาแต่โบราณสมัยอยุธยาสังกัดกรมสังฆการี
ซึ่งรวมอยู่ด้วยกันกับกรมธรรมการเรียกรวมว่ากรมธรรมการสังฆการี เดิมเรียกว่า สังกะรี หรือสังกา
รี เปลี่ยนเรียกสังฆการีในรัชกาลที่ 4 ต่อมาเมื่อตั้งกระทรวงธรรมการใน พ.ศ. 2432 กรมธรรม
การสังฆการีเป็นกรมหนึ่งในสังกัดของกระทรวงนั้น จนถึง พ.ศ. 2454 กรมสังฆการีจึงแยกเป็นกรม
ต่างหากกับกรมธรรมการ ต่อมาใน พ.ศ. 2476 กรมสังฆการีถูกยุบลงเป็นกองสังกัดในกรมธรรม
การ กระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาอีกใน พ.ศ. 2484 กรมธรรมการเปลี่ยนชื่อเป็นกรมการศาสนา
และในคราวท้ายสุด พ.ศ.2515 กองสังฆการีได้ถูกยุบเลิกไป และมีกองศาสนูปถัมภ์ขึ้นมาแทน
ปัจจุบันจึงไม่มีสังฆการี บางสมัยสังฆการีมีอำนาจหน้าที่กว้างขวาง มิใช่เป็นเพียงเจ้าพนักงานใน
ราชพิธีเท่านั้น แต่ทำหน้าที่ชำระอธิการณ์พิจารณาโทษแก่พระสงฆ์ผู้ล่วงละเมิดสิกขาบทประพฤ
ติผิดธรรมวินัยด้วย

กฎพระสงฆ์ข้อ 5

พระราชปวารณ

(1) ใ้มาต้องเมถุนปราชิก ปฏิญาณตัวว่าเป็นภิกษุ เป็นอุปัชฌาย์บวชนาค ปลอมเข้า ผูกอุโบสถ รับกฐิน ทำสังฆกรรม อุโบสถกรรมร่วมกับพระสงฆ์ กระทำเป็นไทยสังฆวาส¹¹ ลัทธิ สมนิกโค เป็นเหตุให้สังฆกรรมไม่บริสุทธิ์ให้เสียศรัทธาทานทายก

(2) ใ้ชู้ต้องอทินนาทานปราชิก กล่าวถ้อยคำมูสาวว่าจะเอาเงินให้เฒ่าอยู่ แต่บังเอา ทรัพย์ไว้เองนานประมาณปีหนึ่ง มิได้ให้เฒ่าอยู่ แล้วปกปิดโทษไว้ ปฏิญาณตัวว่าเป็นภิกษุ เข้านั่ง หัตถบาท บวชนาค เข้าอุโบสถทำสังฆกรรมกับหมู่พระสงฆ์

(3) ใ้แก้วต้องอทินนาปราชิก มีผู้ใจทักแฉ่งแก่พระธรรมราชา牟尼 เมื่อจะเอาตัวมาว่า กล่าว กลับยกโทษและว่ากล่าวหยาบช้าแก่พระธรรมราชา牟尼ผู้ชำระความในท่ามกลางสงฆ์

พระราชกำหนด

ถ้าภิกษุรูปใดต้องอาบัติปราชิกให้มาบอกแก่สงฆ์ ให้แจ้งในอุโบสถนั้น อย่าปกปิด โทษไว้แล้วปฏิญาณตัวเป็นสงฆ์สมณะเข้ากระทำสังฆกรรม อุปสมบทกรรมด้วยคณะสงฆ์ให้เป็น มลทินในสังฆกรรมทั้งปวง

บทลงโทษ

ถ้าต้องปราชิก แล้วปกปิดโทษไว้เข้ากระทำสังฆกรรมร่วมกับพระสงฆ์ให้พระศาสนา เศร้าหมอง ถ้ามีผู้ฟ้องร้อง แล้วพิจารณาว่าเป็นความจริง ให้เอาตัวเป็นโทษถึงสิ้นชีวิต ให้ ธิราชบาตรขับเสียนติโยมจหนัก ไม่ให้เอาเป็นเยี่ยงอย่าง

วิเคราะห์สาระสำคัญและเหตุผล

กรณีที่เกิดขึ้น คือ มีพระสงฆ์ที่ต้องอาบัติปราชิก แต่ยังปลอมตัวเข้าร่วมสังฆกรรมใน อุโบสถร่วมกับหมู่พระสงฆ์อีก จึงกำหนดให้ว่า ถ้าพระสงฆ์รูปใดต้องอาบัติปราชิกแล้ว ให้แจ้งแก่ ในอุโบสถ อย่าปกปิดไว้แล้วเข้าทำสังฆกรรมร่วมกับคณะสงฆ์อีก มิฉะนั้นจะให้เอาโทษถึงสิ้นชีวิต แล้วธิราชบาตรขับเสียนติโยม เพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างด้วย

ซึ่งในกรณีนี้ ก็คือ การที่พ้นจากความเป็นพระสงฆ์แล้ว เนื่องด้วยอาบัติปราชิก แต่ ยังกระทำตัวเป็นพระสงฆ์ หลอกหลวงประชาชนที่ศรัทธาเชื่อถือ เมื่อเทียบกับหลักกฎหมายปัจจุบัน มีบทบัญญัติเรื่อง การแต่งกายเป็นพระสงฆ์โดยมิชอบ¹² คือตนไม่ได้เป็นพระสงฆ์หรือพ้นจากความ

¹¹ ไทยสังฆวาส = ลักเพศ หรือ ปลอมบวช

¹² โปรดดู ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208

เป็นพระสงฆ์แล้ว แต่ยังแต่งกายเป็นทำให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นเช่นนั้น เช่นนี้เป็นความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันด้วย

ซึ่งในข้อนี้ บัญญัติให้ลงโทษทั้งพระสงฆ์ และตัวญาติโยมด้วย เพราะขณะบวชเข้าใน พระพุทธศาสนา ญาติโยมที่ใกล้ชิดก็รู้ และยิ่งหากเมื่อทำผิดญาติโยมรู้แล้วไม่แจ้งแก่หมู่สงฆ์ ช่วยกันปกปิดไว้ จะยิ่งเป็นการทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมถอยลงไป และยังเป็น การช่วยให้ ฆราวาสร่วมกันสอดส่องความประพฤติของพระสงฆ์อีกด้วย

กฎพระสงฆ์ข้อ 6

หลักการและเหตุผล

แต่ก่อนฆราวาสผู้จะทำทานแก่ภิกษุ แม้เพียงข้าวหนึ่งทัพพี ก็มีผลปรากฏในชาตินี้ และชาติหน้า เพราะภิกษุผู้รับทานนั้น ทรงศีลบริสุทธิ์ ฝ่ายฆราวาส ผู้จะให้ทานนั้น ก็มีปัญญา ย่อม ตักเตือนมิให้เกียจคร้าน ถวายจตุปัจจัยทาน ตามพระพุทธโอวาทตรัสสอนไว้ ผู้รับให้ทั้งสองฝ่าย สุจริตดีจริง จึงให้ผลมากประจักษ์ในชาตินี้ชาติหน้าสืบมา

พระราชปราชญ์

(1) ภิกษุสามเณรผู้รับทาน ไม่รักษาสิกขาบท มากมากโลภรับเงินทองของมีค่า อัน เกี่ยวกับการของฆราวาส เช่น การศพ การตักแตงจืดกรากาน¹³ เป็นหมอนวดหมอยาหมอดู รับใช้ คฤหัสถ์ และให้สิ่งของแก่คฤหัสถ์เพื่อจะให้เป็นประโยชน์ จะให้เกิดลาภเลี้ยงชีวิตผิดธรรม

(2) ภิกษুবวชแล้วก็มีได้กระทำตามพระวินัย ปฏิบัติเห็นแก่จะเลี้ยงชีวิตผิดธรรม ให้มี แต่เนื้อหนังบริบูรณ์ประดุจโค กระบือ มีแต่จะบริโภคอาหารให้จำเริญเนื้อหนังจะได้จำเริญ สติปัญญาอันหาไม่ได้ เป็นภิกษุสามเณรลามกในพระศาสนา

(3) ฆราวาสปราศจากปัญญา บางครั้งมักง่ายถวายเป็นนอกรีต¹⁴ มิ ควรแก่สมณะ สมณะก็มีใจโลภสะสมทรัพย์เลี้ยงชีวิต ผิดพระพุทธบัญญัติ ถือว่าฆราวาสให้กำลัง แก่ภิกษุโจรอันเป็นการปล้นพระศาสนา ทำลายศาสนา

พระราชกำหนด

สำหรับพระสงฆ์

1. ห้ามภิกษุสงฆ์สงเคราะห์ฆราวาส
2. อย่าร้องเรียกร่างของจากฆราวาสที่มีใช้ญาติ

¹³ จิตกาธาน = เชงตะกอน (ผู้เขียน)

¹⁴ นอกรีต = สิ่งที่ไม่ควร , กอกรีต = สิ่งที่ดี

3. ห้ามเป็นทู่ไตใช้สอยนำชาวพระปาฏิโมกข์สังวรวินัย

4. ภิกษุรูปใดมีอธิกรณ์ใหญ่ สงฆ์พิพากษาไม่ชัดเจน เป็นเงาปราชิก เป็นที่สงสัยแก่สงฆ์ทั้งปวง ให้สึกเสีย

สำหรับฆราวาส

1. ห้ามถวายเงินทอง นาก แก้ว แหวน และสิ่งของอันมิควรแก่สมณะ

2. ห้ามถวายบาตรนอกจากบาตรเหล็กบาตรดิน และห้ามนิมนต์ใช้สอยพระภิกษุสามเณร ให้ทำการเบญจา การศพ ให้นวดและทำยา ดูลักษณะ ดูเคราะห์ และวาดเขียนแกะสลักเป็นรูปสัตว์ และห้ามใช้นำชาวสารการฆราวาสต่างๆ

3. ห้ามบรรณาการภิกษุสามเณรกระทำผิดจากพระปาฏิโมกข์สังวรวินัย

4. อย่าให้ฆราวาสทำตามน้ำใจภิกษุสามเณรผู้กระทำผิด

บทลงโทษ

พระราชาคณะเจ้าอธิการ ภิกษุสามเณร ฆราวาส สังกะวัชรกรรมกร ไม่กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ และเพิกเฉยมิได้กำชับว่ากล่าวกัน กระทำให้พระศาสนาเศร้าหมอง ฝ่ายพระราชาคณะพระภิกษุสามเณร จะเอาญาติโยมเป็นโทษ ฝ่ายฆราวาสจะให้ลงพระราชอาชญาเขียนตามโทษานุโทษ

วิเคราะห์สาระสำคัญและเหตุผล

บัญญัติถึงการที่พระสงฆ์โลกาในลาภของเงินทอง ที่ฆราวาสนำมาให้ เกินกว่าที่พระสงฆ์จำเป็นในการดำรงชีพ เช่น การศพ การตกแต่งจิตกรากาน หรือ การประพฤติตนเป็นหมอนวด หมอยา หมอดู อันทำให้มีทรัพย์สะสมมากมาย อันเป็นการผิดพระพุทธรูปบัญญัติ จึงบัญญัติห้ามพระสงฆ์ร้องขอเรียไร่ข้าวของจากฆราวาสที่มีใ้ญาติตน และห้ามพระสงฆ์ให้ของแก่ฆราวาสพวกผลไม้ดอกไม้เป็นต้น ส่วนฆราวาสนั้น ก็บัญญัติห้ามถวายของอันมิควรแก่สมณะของพระสงฆ์อันผิดจากปาฏิโมกข์วินัย ซึ่งเหตุผลก็คือ เป็นการป้องกันมิให้พระสงฆ์หลงในทรัพย์สิ่งของมากกว่าการปฏิบัติพระธรรมวินัย หรือใช้พระศาสนาเป็นเครื่องทำมาหากิน หรือเรียกว่า ภิกษุโจรปล้นพระศาสนานั่นเอง

ซึ่งตามหลักพระธรรมวินัย การทำบุญไม่ใช่ด้วยการทำด้วยทรัพย์สินเงินทองแต่เพียงอย่างเดียว ตามบุญกิริยาวัตถุ 10¹⁵ ได้กล่าวถึงการทำบุญด้วยอย่างอื่นมิใช่แค่เพียงทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งนอกจากทำให้คำสอนของพระพุทธศาสนาบิดเบือนไป ยังเป็นการทำให้ประชาชนในสังคมมีความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับการทำความดี โดยมุ่งแต่วัตถุสิ่งของ ละเลยการทำความดีด้วยใจอันบริสุทธิ์ และยิ่งกว่านั้นการที่พระสงฆ์รับทรัพย์สินจากฆราวาส จะทำให้เป็นการชองสุมทรัพย์สิน และทำให้พระสงฆ์นั้นมีอำนาจมาก อันอาจจะก่อให้เกิดการรวบรวมพรรคพวกก่อกบฏได้อีกด้วย ดังนั้น จึงต้องมีบทบัญญัติที่เข้มงวด ลงโทษทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายฆราวาส

กฎพระสงฆ์ข้อ 7

หลักการและเหตุผล

การถวายกฐินทานในพระวิหารเสมาวงล้อมใกล้เคียงกัน เป็นประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบมาเป็นเวลาช้านานในเมืองไทย พม่า รามัญ ไม่ได้ผิดจากพระธรรมวินัย

พระราชปรารภ

(1) พระธรรมราชาณี พระพุทธอาจารย์ พระญาณวิริยะพวกศิษย์ คบคิดกัน กล่าวว่าทอดกฐินในวัดอันใกล้กัน (ตามที่เคยปฏิบัติมา) ไม่เป็นกฐิน กรานกฐินก็ไม่นับอันกราน เป็นเหตุให้พระสงฆ์แตกเป็นสองฝ่าย

(2) พระธรรมราชาณี พระพุทธอาจารย์ พระญาณวิริยะ ไม่เคารพคำวินิจฉัยของสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเป็นประมุขสงฆ์

¹⁵ บุญกิริยาวัตถุ 10 (ที่ตั้งแห่งการทำบุญ,ทางทำความดี) คือ 1. ทานมัย (ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ) 2. สีลมัย (ทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี) 3. ภาวนามัย (ทำบุญด้วยการเจริญภาวนาคือฝึกอบรมจิตใจ) 4. อปจายนมัย (ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม) 5. เวยยาวัจจมัย (ทำบุญด้วยการช่วยขวนขวายรับใช้) 6. ปัตติทานมัย (ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น) 7. ปัตตานุโมทนา มัย (ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น) 8. ธัมมัสสวนมัย (ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้) 9. ธัมมเทศนามัย (ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ ความรู้) 10. ทิฏฐุชุกัมม (ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง)

พระราชกำหนด

(1) ห้ามให้พระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย เอาเนื้อความสงฆ์อันวิวาทกัน มาถวาย กราบทูลพระกรุณาให้หม่นหมองพระทัย

(2) แต่ให้ทูลกับสมเด็จพระสังฆราชราชาคณะอธิการอันดับ ให้มอญลาวทั้งปวงฟัง บังคับบัญชาสมเด็จพระสังฆราชผู้เดียว

(3) ถ้าเป็นกรณีเป็นเนื้อความมหันตโทษเกี่ยวข้องเข้ามาในพระราชอาณาจักร ถ้า จำเป็นต้องทูล ให้ปรึกษาข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยนักปราชญ์ราชบัณฑิตก่อน ถ้าเห็นว่าควรกราบทูล จึงค่อยกราบทูลพระกรุณา

บทลงโทษ

ถ้ามิได้กระทำตามพระราชกำหนดนี้ จะเอาตัวผู้กระทำผิดพระราชกำหนดเป็นโทษ ตามโทษานุโทษ

วิเคราะห์สาระสำคัญและเหตุผล

เกิดกรณีเกิดเหตุขัดแย้งกันในหมู่สงฆ์เอง ในเรื่องการรับภิกษุในวัดอันใกล้กัน พระ บามสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ จึงทรงแต่งตั้งพระสังฆราชราชาคณะ เพื่อให้เป็นคนตัดสินคดี ความ แล้วห้ามนำเรื่องวิวาทด้วยกิจพระวินัยนี้ มาทูลแก่พระมหากษัตริย์ เป็นการให้คณะสงฆ์ ปกครองดูแลกันเอง

ในกรณีที่เกิดขึ้น ทำให้มีการแยกกรณีความผิดเกี่ยวกับพระสงฆ์ออกเป็นสองส่วน ชัดเจน กล่าวคือ คดีความซึ่งเป็นเรื่องภายในคณะสงฆ์เอง กับคดีความซึ่งคาบเกี่ยวและมี ผลกระทบต่อพระราชอาณาจักร ในบทบัญญัติกำหนดให้เรื่องภายในคณะสงฆ์ให้พระสงฆ์ ดำเนินการเองเป็นการภายใน ส่วนเรื่องที่คาบเกี่ยวพระราชอาณาจักร เมื่อปรึกษากันเห็นสมควร แล้ว จึงค่อยนำมากราบทูล พระมหากษัตริย์ทรงมอบอำนาจทางการปกครองฝ่ายพุทธจักร ให้เป็น สิทธิขาดแก่พระสังฆราช เป็นประมุขทางฝ่ายสงฆ์ ให้เป็นผู้มีอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์อย่าง เต็มที่ ด้วยเห็นว่า การปกครองอันเป็นการภายในคณะสงฆ์นั้น พระสงฆ์สามารถจัดการกันตัวเอง และการวิวาทหรือขัดแย้งภายในคณะสงฆ์นั้น ยังไม่ได้เป็นเรื่องร้ายแรงที่ฝ่ายอาณาจักรต้องเข้าไป จัดการ เมื่อมีการตั้งสังฆราชแล้ว ดังนั้นต่อจากนี้เป็นต้นไป เมื่อเกิดเหตุพิพาทใดๆระหว่างภายใน คณะสงฆ์ สังฆราชมีอำนาจเต็มที่ในการตัดสิน ไม่ต้องนำเรื่องมาให้พระมหากษัตริย์ตัดสินอีก เว้น แต่เป็นเรื่องคาบเกี่ยวกับอาณาจักร อันเป็นการแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายอาณาจักรและฝ่าย พุทธจักร เพื่อลดภาระด้านการปกครองของพระมหากษัตริย์ลงไปอีกด้วย กล่าวคือ ไม่ต้องเข้าไป กำกับดูแลโดยตรง แต่เพียงคอยควบคุมอยู่ห่างๆ เว้นแต่เฉพาะเกิดกรณีร้ายแรง และฝ่ายพุทธจักร

ไม่สามารถจัดการกันตัวเอง ส่วนเหตุผลอีกประการก็คือ เป็นการทำให้พระสงฆ์ทั้งปวงยอมรับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ในอันที่จะแต่งตั้งพระสังฆราชเป็นผู้ปกครองสงฆ์ กล่าวคือ ฝ่ายอาณาจักรมีอำนาจเหนือฝ่ายศาสนจักร ในการที่แต่งตั้งพระสังฆราชผู้ปกครองคณะสงฆ์

กฎพระสงฆ์ข้อ 8

หลักการและเหตุผล

พระพุทธจักรและพระราชอาณาจักรอาศัยกัน มีหน้าที่ระวังตรวจตราพระศาสนา มิให้เป็นอันตรายแก่รำหมอง ที่พระพุทธศาสนายืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน เพราะพุทธจักร พระราชอาณาจักรช่วยกันรักษาดูแลซึ่งกันและกัน

พระราชปรารภ

(1) สมณะและสามเณรมิได้รักษาศีล ฐานะสองประการ กระทำทุจริตผิดอาบัติหนัก จำนวนมาก เป็นมหาโจรปล้นพระศาสนา

(2) พระราชาคณะธรรมาธิบดี พระเถรานุเถร ผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ มิได้ประพฤติตามพระพุทธานุญาตตบิรายนิยธรรมเจ็ดประการ มิได้มีประชุมพร้อมกัน ตรวจตราว่ากล่าวให้เห็นดีเห็นร้าย

พระราชกำหนด

(1) ห้ามมิให้สมณะ สามเณร เถร รูปสี่ กระทำความชั่วทุจริตผิดด้วยพระวินัยบัญญัติ และห้ามมิให้เอาเยี่ยงผู้มีอันกระทำความบาปชั่วทำลายพระศาสนา ที่ระบุไว้ในพระราชกำหนด

(2) เถรเถรจะออกจากอาราม มีกิจไปใกล้ไกลแห่งใดก็ดี ให้หม่อมอง ครองผ้าเหมือนกิริยาบิณฑบาตรๆ โดยลำดับ

(3) อย่าให้ซึ่งรับจ้งหันวิวาทชกตีกันเป็นอันขาด

(4) ถ้าไม่มีกิจนิมนต์อย่าให้เที่ยวเข้าบ้าน ถ้ามีกิจธุระด้วยญาติและบิดามารดาจะมาบ้านนั้น และมีที่ไปใกล้ไกลแห่งใดก็ดี ให้อำลาพระอุปัชฌาย์อาจารย์ให้รู้กิจธุระก่อน ให้มีภิกษุสามเณร 2-3 รูป ไปเป็นเพื่อนพยาน

(4) ห้ามให้สมณะสามเณรคบหาสีกาอันมิใช่ญาติเข้าไปบ้านนอนบ้านผสมผสานด้วยลามเส่นหา

(5) ห้ามอุบาสีกาสนิตติดพันเป็นโยม ให้ผ้าอาमित ให้อาหารจำเพาะสมณะและสามเณรด้วยปรารถนาเมถุนธรรม อย่าจำเพาะเจาะจงถวายทานสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง

(6) ถ้าจะไปถวายทานถึงอารามให้ไปในเวลาเช้าถึงเที่ยง อย่าเข้าไปถวายในกุฏิและนั่งในที่ลับที่กำบัง ให้นั่งนอกกุฏิในที่แจ้ง ให้มีเพื่อนสีการู้เห็นกันหลายคน

(7) ส่วนฝ่ายสมณะสามเณรผู้รับทานนั้น ก็อย่าให้นั่งรับทานในกุฎที่กำบัง ให้มีเพื่อน ภิกษุสามเณรออกมานั่งในที่แจ้ง รับไปทานตามศรัทธา เมื่อเสร็จแล้ว ก็อย่าอยู่ช้า สนทนาไถ่ถาม แต่พอควรแล้วต้องให้สึกไปจากอาราม

(8) ห้ามทั้งสองฝ่ายรับหรือถวายแก้วแหวนเงินทองต่อมือจำเพาะหน้า

(9) ให้พระราชาคณะเจ้าอธิการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง ลงอุโบสถพร้อมกันทุกวันอุโบสถ แล้วให้ระลึบบอกอาบัติทั้งหนักเบา ให้แจ้งโดยภาษาไทย ให้แจ้งเหตุทุกประการ แล้วให้สังกะริย ธรรมการตรวจทุกวันอุโบสถ ชำระมลทินโทษออกเสียจากพระศาสนา

(10) ถ้าภิกษุสามเณรใด ต้องอธิกรณ์ถึงอันติม¹⁶ วัตถุเป็นปาราชิกแล้ว ให้พระราชาคณะสึกเสียแล้วบอกแก่สังกะริยธรรมการด้วย จะได้สักหน้าหมายไว้ อย่าให้ปลอมตัวเข้ามา อุปสมบทอีก

(11) ถ้าเป็นกรณีสงสัยว่าจะจะเป็นโทษใหญ่ใกล้ปาราชิกหรือไม่ ให้พระราชาคณะ ชุมนุมคณะสงฆ์พิพากษา ถ้าเยียวยาได้ก็ให้เยียวยาระงับอธิกรณ์ให้เสร็จแต่ในอาราม ถ้าเยียวยา ไม่ได้ ก็อย่าขับไล่ออกไป เพราะอาจจะไปปลอมตัวอยู่ในคณะสงฆ์อารามอื่น แต่ให้พระราชาคณะ อธิการบอกสังกะริยธรรมการให้รู้จักตัวไว้ว่า ภิกษุเถรเถรรูปนี้สอนยาก ไม่ให้เข้าหมู่คณะแล้ว

(12) รูปชื้ออย่าให้อยู่ในอาราม หรือใกล้อารามเป็นอันขาด

(13) ให้มุนาย บิดามารดาว่ากล่าวสติ อย่าให้ไปคบสมณะสามเณร เสน่หารักใคร่ ในทางเมถุนธรรม อันจะเป็นการทำลายศีลสมณะให้เป็นปาราชิก ทำลายพระศาสนาเป็นอันขาด

(14) ถ้าพระสงฆ์เถรเถรนั้นมีบิดามารดาญาติโยม อันเป็นคณาญาติโดยแท้ ให้ คณาญาตินั้นดูแลเอาใจใส่ว่ากล่าวให้พระสงฆ์เถรเถรนั้นบริสุทธ์ อย่าให้มีมลทินในพระศาสนา ถ้ามีเหตุใดที่เป็นการไม่ควรแก่สิกขาบทนั้น ให้เอามาว่ากล่าวกันทุกประการ บิดามารดานั้นจึงจะ พ้นโทษ

¹⁶ อันติมะ หมายถึง ความผิดขั้นสูงสุด

บทลงโทษ

(1) ถ้าบิดามารดาคนญาติของภิกษุเถรเถรนั้นรู้เห็นด้วย กล่าวหาลูกหลานของตน จะต้องได้รับโทษ จึงช่วยกันปิดบังมิได้เอาเนื้อความมาว่ากล่าว ก็ให้เอาบิดามารดาญาติพี่น้องนั้น เป็นโทษด้วย

(2) ถ้าฝ่ายพระสงฆ์สมณะทั้งปวง ไม่ได้กระทำตามพระราชกำหนดนี้ ละเลยให้มีโจร ปล้นพระศาสนา ถ้ามิได้ระวังระไวตรวจตราว่ากล่าวกันนั้น ให้เป็นโทษเสมอด้วยโทษสมคบ สมณะสามเถรนั้น

(3) ส่วนฝ่ายฆราวาสนั้น ถ้าละเลยทำให้หญิงอันเป็นบ่าวไพร่ลูกหลานญาติพี่น้องคน และเพื่อนบ้าน ทำศีลสมณะสามเถรให้เป็นปาราชิก ทำลายพระศาสนา เป็นใจด้วยหญิงบาป หยาบช้านั้น ให้เอาโทษตั้งแต่มูลนายมาจนถึงบิดามารดาญาติพี่น้องเพื่อนบ้านใกล้กันอันพอที่จะรู้ เห็น แล้วไม่ได้ห้ามปราม เป็นโทษเสมอด้วยโทษสมณะคบหญิงหยาบช้านั้น

วิเคราะห์สาระสำคัญและเหตุผล

การกำหนดข้อห้ามมากมาย ไม่เฉพาะพระสงฆ์ที่ต้องประพฤติปฏิบัติตามเท่านั้น ยังรวมไปถึงญาติพี่น้องของพระสงฆ์สามเถรที่ทำความผิดนั้นด้วย เพื่อให้เป็นการให้ครอบครัว ช่วยกันดูแลสอดส่องความประพฤติของลูกหลานตนเองที่ไปอุปสมบท มิให้ร่วมกันสมคบปกปิด ความผิดที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังบัญญัติป้องกันถึงสถานที่ใกล้ชิดกับพระสงฆ์ มีบทลงโทษสถานที่ทำให้ พระศาสนาเกิดความเสื่อมเสีย และให้เอาโทษตั้งแต่มูลนายพ่อแม่ญาติพี่น้องจนถึงเพื่อนบ้านใกล้ กันที่รู้เห็นแล้วมิได้ห้ามปรามสถานที่นั้นด้วย เหตุเพราะเล็งเห็นว่า การประพฤติผิดเมถุนกรรมนั้น เกิดขึ้นได้ง่าย หากไม่ได้รับการช่วยกันดูแลสอดส่อง และไม่ป้องกันปล่อยให้พระสงฆ์และสีกาอยู่ ใกล้ชิดกันเกินไปนั่นเอง

การบัญญัติเช่นนี้ เสมือนกับการนำพระธรรมวินัยมาเขียนเป็นกฎหมาย กล่าวคือ นำ ข้อห้ามต่างๆในพระธรรมวินัย มาบัญญัติให้มีบทลงโทษที่ชัดเจนและมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง อันเป็นการทำให้พระพุทธศาสนาเกิดความผ่องใส กวดขันการปฏิบัติตนของพระสงฆ์อย่างเข้มงวด ซึ่งก่อให้เกิดผลคือ เมื่อพระสงฆ์มีวัตรปฏิบัติที่ดีงาม นายภย็อง ประชาชนทั่วไปก็จะปฏิบัติตาม แนวทางเช่นนั้นด้วย อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมโดยรวม ผลในทางกฎหมาย ก็คือ เป็นการลดภาระของรัฐ ในการที่จะต้องคอยดูแลสอดส่องการกระทำผิดต่างๆ รัฐจะได้มีน้ำหนักในการ พัฒนาประเทศทางด้านอื่นๆเพิ่ม แทนที่จะต้องมีหน้าที่ในการควบคุมความประพฤติของประชาชน เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

กฎพระสงฆ์ข้อ 9

พระราชปวารณ

เมื่อวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ปีชวด จศก (จ.ศ.1146) เวลาพลบค่ำ มหาเถรซึ่งเป็นพระครูอยู่วัดนากกลางปลอมตัวเข้าไปหาอั้งข้าหลวงในกรมสมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้าอภัยธิเบศ ถูกจับตัวได้แล้วกับว่าได้เสพเมถุนธรรมกับอั้งตั้งแต่เดือน 7 ปีชวด ข้อศกมาหลายครั้ง จนอั้งมีท้องเป็นปาราชิก ขาดจากสมณะแต่ปิดความชั่วไว้ แล้วเข้าร่วมสังฆกรรมอุโบสถกรรมอุปสมบทกรรม เป็นคู่สวดบวชพระถึง 13 รูป

พระราชกำหนด

(1) ให้พระราชาคณะ ฐานานุกรม¹⁷ เจ้าอธิการเอาใจใส่ระวังตรวจตราดูรู้เห็น ถ้าติดพันอยู่ด้วยหญิงโยมอุปัฏฐาก ผิดพุทธวินัยแล้ว ให้ว่ากล่าวให้ลาสิกขาบท สีกออกเสียจากพระศาสนา

(2) ให้ประกาศแก่พระสงฆ์ทุกวัดวาอาราม ถ้าพระสงฆ์องค์ใดกระทำความชั่วลามกอยู่แล้ว ก็ให้ลาสิกขาบทออกเสีย อย่าให้เป็นมลทินอยู่ในพระศาสนา จะทรงพระกรุณาไม่เอาโทษ

(3) ถ้าพระสงฆ์องค์ใดปกปิดความชั่วไว้ แล้วมีผู้ว่ากล่าวแล้วเป็นความจริง ให้เอาโทษถึง 7 ชั่วโคตร แล้วให้ลงพระราชอาชญาตีโยมของพระราชาคณะ ฐานานุกรม เจ้าอธิการ ซึ่งกระทำความผิดแล้วละเลยมิได้ตรวจตราจนเกิดลามกขึ้นในพระศาสนา

¹⁷ ฐานานุกรม คือลำดับตำแหน่งสมณศักดิ์พระสงฆ์ซึ่งภิกษุผู้มีตำแหน่งทางการปกครองหรือมีสมณศักดิ์มีสิทธิ์ตั้งพระรูปอื่นได้ตามศักดิ์ที่ได้รับพระบรมราชานุญาต เช่น ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ตั้งฐานานุกรมได้ 3 ตำแหน่ง พระราชคณะชั้นสามัญตั้งฐานานุกรมได้ 3 ตำแหน่ง เป็นต้น ไปจนกระทั่งถึงสมเด็จพระสังฆราชทรงตั้งฐานานุกรมได้ 15 ตำแหน่ง

ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งในลักษณะนี้เรียกว่า พระฐานานุกรม ทุกรูปจัดเป็นพระมีสมณศักดิ์เหมือนพระสมณศักดิ์ที่ทรงแต่งตั้ง

ตำแหน่งฐานานุกรมเริ่มต้นที่ พระใบฎีกา พระสมุห์ พระปลัด พระครูใบฎีกา พระครูสมุห์ พระครูสังฆรักษ์ พระครูปลัด เป็นต้นไปจึงถึงพระราชาคณะซึ่งเรียกว่าพระราชาคณะปลัดซ้าย พระราชาคณะปลัดขวา

บทลงโทษ

ถ้าพระสงฆ์องค์ใดทำผิดแล้วลาสิกขาบทออกไป จะไม่มีความผิด แต่ถ้าปกปิดความผิดไว้ จะเอาตัวเป็นโทษถึง 7 ชั่วโคตร แล้วลงพระราชอาญาตีโยมของบรรดาพระราชาคณะฐานานุกรม เจ้าอธิการ ซึ่งกระทำความผิดและเพิกเฉยไม่ได้ตรวจตราจนทำให้เกิดลามกขึ้นในพระศาสนา

วิเคราะห์สำคัญและเหตุผล

เกิดกรณีการประพฤติผิดเมถุนกรรม หรือเรียกว่าเมถุนปราชิก ขึ้นหลายกรณี กรณีที่สำคัญก็คือ มหาสังฆวัตตนาถกลาง ลักลอบเสพเมถุนกับอั้งข้าหลวง จนอั้งมีท้อง จึงบัญญัติให้ว่าหากพระสงฆ์ใดทำผิดแล้วลาสิกขาบทออกไป ก็จะไม่มีความผิด แต่หากปกปิดความผิดเอาไว้ ให้ลงโทษถึง 7 ชั่วโคตร ซึ่งถือว่ามิบทลงโทษที่รุนแรงเทียบเท่ากับการก่อกบฏ อันแสดงให้เห็นว่า การปิดบังการประพฤติอาบัติปราชิก อันทำให้เกิดลามกขึ้นในพระพุทธศาสนานั้น เป็นการทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมทั้งสถาบัน ประชาชนจะขาดความนับถือศรัทธา และเป็นการลดความน่าเชื่อถือของสถาบันศาสนาลงไป

กฎพระสงฆ์ข้อ 10

หลักการและเหตุผล

ตั้งพระทัยทรงพระราชศรัทธา จะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้บริบูรณ์ไปด้วยวิศมีแก้วทั้งสาม กล่าวคือพระพุทธรัตตะ ธรรมรัตตะ สังฆรัตตะ ให้เป็นเนืองนิตย์อันประเสริฐแก่สืบบุรุษทายาททั้งปวง

พระราชปรารภ

(1) พระสงฆ์อันนับเข้าในพระพุทธชินโรต มิได้มีหิริโอตตัปปะ คบหากันทำอุลามกเป็นอสังขีภิกษุ

(2) พระสงฆ์ราชาคณะฐานานุกรมเจ้าอธิการละเลยมิได้ดูแลกำชับห้ามปราม

พระราชกำหนด

(1) ถ้าผู้ใดเห็นพระสงฆ์กระทำอุลามกเป็นอสังขีภิกษุ เสพสุรายาเมากินน้ำตาลส้ม และตลกคะนองเล่นเบี่ยงชนไก่ กระทำให้ผิดสมณะเพศไม่ต้องด้วยพระวินัยบัญญัติ ให้ว่ากล่าวตักเตือน ถ้าไม่ฟัง ให้ไปบอกเจ้าอธิการ เจ้าคณะ

(2) ถ้าผู้ใดล้มตาย ห้ามอย่าให้เจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์สวดพระมาลัย¹⁸ ให้นิมนต์สวด แต่พระอภิธรรม และให้สวดไปอย่างปรกติ อย่าให้ร้องเป็นลำนำแขก จีน ฝรั่งเศส มอญ

(3) ให้เจ้าภาพปรนนิบัติเป็นเฉพาะน้ำอัฐิบาน¹⁹ น้ำชาเยี่ยงเสียง อย่าให้เลี้ยงสาครู แกงบวด เมี่ยงใบส้ม กล้วย อ้อย ของกัณฑ์ยวเป็นอันขาด

(4) ถ้าฆราวาสที่มาช่วยจะสวดพระมาลัยก็สามารถทำได้ แต่อย่าให้สวดเป็นลำนำ ตลกคะนอง

(5) ห้ามให้อาณาประชาราษฎร์ชายผ้าแพรพรรณแก่พระสงฆ์สามเณรเป็นอันขาด

¹⁸ สวดพระมาลัย ใช้สวดในงานศพ หลังจากพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม แล้วก็จะมีการแสดงสวดมาลัยต่อจนสว่างจุดมุ่งหมายของการสวดมาลัย ก็เพื่อสั่งสอนให้สาธุชนกลัวบาป และเป็นวิธีแก้ความเจ็บเหงา ในขณะเฝ้าศพ และให้เจ้าภาพ หรือญาติผู้ตายคลายความเศร้าโศกด้วย แต่เดิมพระสงฆ์เป็นผู้สวดพระมาลัย จำนวนสี่รูปหรือหนึ่งเดียว โดยมีतालปัตรบังหน้า ใช้บทสวดจากหนังสือพระมาลัยที่เรียกว่า พระมาลัยคำสวด (คำสอน)

สำหรับผู้สวดมาลัยที่เป็นคฤหัสถ์ คนหนึ่งเรียกว่า วงมาลัย วงหนึ่งมีสี่ถึงหกคน หรืออาจมากกว่านี้ก็ได้ผู้เล่นจะเป็นผู้ชายหรือผู้ชายรวมกับผู้หญิงก็ได้ จะนั่งล้อมกันเป็นวง กางคัมภีร์หรือบทร้องไว้ตรงกลาง มีแม่เพลงสองคนเรียกว่า แม่ครูคู่ หรือต้นเพลง ที่เหลือเป็นลูกคู่หรือคู่หู ลูกคู่มีหน้าที่ร้องรับการสวดของแม่เพลง และมีการแสดงท่าทางประกอบด้วย อาจมีขลุ่ยและรำมะนา มาเป็นเครื่องดนตรีประกอบด้วยหรือไม่ก็ได้ การแต่งกายส่วนใหญ่แต่งกายตามปกติ แต่บางวงอาจแต่งกายตามเนื้อเรื่อง

การสวดมาลัยเริ่มต้นด้วย การตั้งนะโม และไหว้คุณ คือไหว้ครู อาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ ต่อจากนั้นสวดบทในกาล อันเป็นบทเริ่มเนื้อเรื่องในหนังสือพระมาลัย ที่เรียกว่า บทในกาลนั้น เพราะคำขึ้นต้นของบทสวดตอนนี้ขึ้นต้นว่า ในกาลอันลับล้น เป็นการเล่าประวัติของพระมาลัย ที่ได้โปรดสัตว์ทั้งหลาย ทั้งในสวรรค์และนรก ผู้ร้องบทนี้ต้องเป็นผู้ชาย

เมื่อจบบทในกาลแล้ว จะขึ้นบท ลำนอก หรือเรียกว่าเรื่องเบ็ดเตล็ด คือเป็นเรื่องจากวรรณคดีต่าง ๆ เช่นขุนช้างขุนแผน สังข์ทอง พระอภัยมณี อิเหนา จันทโครพ เป็นต้น ส่วนมากร้องเป็นเพลงลำตัด ชาวบ้านเรียกว่า บทยกมาลัย ปัจจุบันการสวดมาลัย มีอยู่เพียงแห่งเดียวที่ตำบลหาดทรายรี อ.เมือง จ.ชุมพร

(http://theyoung.net/pravatsad_thai/oldcity_of_thai/chumporn_8.htm)

¹⁹ น้ำปานะ

บทลงโทษ

ถ้าผู้ใดมิฟัง ยังขึ้นคบหาพระสงฆ์สามเณรให้สวดพระมาลัย เล่นตลกคะนอง หรือขาย
ผ้าแพรวพรรณแก่พระสงฆ์สามเณร จะเอาตัวเป็นโทษหนัก

วิเคราะห์สาระสำคัญและเหตุผล

กล่าวถึงกรณีพระสงฆ์สามเณรคบหากันทำอุลามก ทำตัวเป็นอลัชชี ดื่มสุราเมายา
เล่นเบี้ยชนไก่ กระทำผิดสมณเพศ ไม่ต้องด้วยพระวินัย ให้ประชาชนทั่วไปว่ากล่าวตักเตือนได้เลย
ถ้าไม่เชื่อฟัง ก็ให้ไปบอกเจ้าอธิการ เจ้าคณะ บัญญัติห้ามพระสงฆ์สวดพระมาลัยในงานศพ ให้
สวดเพียงพระอภิธรรมเท่านั้น ด้วยเหตุว่าพระมาลัยเป็นบทสวดที่สนุกสนานเป็นตลกคะนอง และ
ห้ามพระราชอาชฎราชายผ้าแพรวพรรณแก่พระสงฆ์ด้วย

ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาจะพบว่า คือการนำพระธรรมวินัยมาบัญญัติเป็นกฎหมาย
เช่นเดียวกับ กฎข้อที่ 8 เพียงแต่เพิ่มฐานความผิดต่างๆเข้าไปอีก แต่จุดประสงค์ในการออกก็
คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ถำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติ กำจัดอลัชชีที่
ปลอมปนบวชในพระศาสนาให้หมดไป กวดขันให้พระสงฆ์ปฏิบัติพระธรรมวินัยด้วยความถูกต้อง
และเหมาะสมนั่นเอง

เมื่อนำมาวิเคราะห์ทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎพระสงฆ์ทั้งหมดวางอยู่บนหลักการ
แห่งพระธรรมวินัยทั้งสิ้น มาตรฐานที่ใช้ในการพิจารณาว่าเป็นพฤติกรรมที่ต้องห้ามหรือไม่นั้น มา
จากหลักแห่งศีล 227 ข้อ ซึ่งเรียกว่า ปาฏิโมกขสังวรศีล และกฎพระสงฆ์นั้นมีได้ใช้บังคับแต่เพียง
พระสงฆ์สามเณรเท่านั้น ยังใช้บังคับกับฆราวาสด้วย ซึ่งเป็นการทำให้ไม่เป็นการแยกออกจาก
ศาสนาออกจากรัฐ อาณาจักรช่วยสอดส่องดูแลพุทธจักร อันเป็นการแสดงถึงความเกื้อหนุนซึ่งกัน
และกันของสองฝ่าย อีกทั้งการบัญญัติข้อห้ามต่างๆ และการจัดการปกครองของพระสงฆ์นี้ เป็น
การสร้างรากฐานของอาณาจักร ให้มีความมั่นคง เป็นเอกภาพ และยังเป็นการสั่งสอนให้ประชาชน
ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาในทางอ้อม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

3.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความผิดของพระสงฆ์ อื่นๆในกฎหมายตราสามดวง

กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์นั้น มิได้มีปรากฏในกฎหมายตราสามดวงเพียงเฉพาะ “กฎพระสงฆ์ 10 ข้อ” เท่านั้น นักปราชญ์ราชบัณฑิตไทยได้นำคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาเข้าไปแทรกในส่วนต่างๆ ดังจะเห็นได้จากบทกล่าวนำต่างๆในพระธรรมศาสตร์ และพระอัยการต่างๆในกฎหมายตราสามดวงที่อ้างถึงพระพุทธทั้งห้า พระสมณโคดม และพระรัตนตรัยเสมอๆ นอกจากนั้น กฎเกณฑ์และเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ สามเณรยังมีปรากฏอยู่ตามพระอัยการต่างๆในกฎหมายตราสามดวงอีกเป็นจำนวนมาก

กฎหมายตราสามดวง ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ พระธรรมศาสตร์ พระราชศาสตร์ และพระราชนิติศาสตร์ ซึ่งกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ได้แทรกอยู่ในหลายส่วนของกฎหมายตราสามดวง ซึ่งนอกจากใน “กฎพระสงฆ์” แล้ว ยังมีอีกบทบัญญัติอีกหลายข้อที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่

1) ในหลักพระธรรมนุญ ที่มาจากมูลคดีแห่งผู้พิพากษาและตุลาการประการที่ 2 ตามพระธรรมศาสตร์ เพื่อกำหนดเขตอำนาจหน้าที่ของศาลต่างๆนั้น พระธรรมนุญตอนแรกได้กำหนดให้ ศาลธรรมการ มีอำนาจชำระคดีความที่ภิกษุสามเณรถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดใดๆ อันเป็นการละเมิดศีลสิกขา โดยเฉพาะเรื่องเสพเมถุนเป็นปาราชิก ซึ่งเกิดในราชธานี แต่ถ้าความผิดดังกล่าวเกิดขึ้นในหัวเมือง ให้เป็นอำนาจของศาลธรรมการหัวเมืองพิจารณา ดังความในพระธรรมนุญ บทที่ 10 ว่า

“10 อนึ่งมีพระธรรมนุญไว้ว่า ถ้ากระหัดหาความพระสงฆ์เถรเนน ว่าต้องอัทธิดรด้วย สัตริภาพก็ดี รูปชีเสพเมถุนธรรมด้วยพระสงฆ์เถรเนนกระหัดก็ดี ทำผิดสิ่งใดๆ ในสิกขาเปน ตระทรวงธรรมการได้พิจารณา ถ้าหัวเมืองเปนตระทรวงธรรมการหัวเมืองได้พิจารณา”²⁰

2) ในพระอัยการรับฟ้อง ลักษณะแก้ต่างว่าต่างกัน มาตรา 1 ถือว่าพระภิกษุเสพเมถุนเป็นปาราชิก หรือการกระทำความผิดต่อองค์พระพุทธรูป เป็นเรื่องร้ายแรงมากเรียกว่า “คดีอุทลุม” ซึ่งต้องห้ามไม่ให้ว่าต่างแทนกันได้²¹

²⁰ ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 ๔ เล่ม 1 น. 136-137

²¹ ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 ๔ เล่ม 1 น. 322-323

3) ในพระอัยการลักษณะผัวเมีย ซึ่งมาจากมูลคดีแห่งบุคคลอันเกิดวิวาทกันประการที่ 12 ลักษณะวิวาทด้วยตบด้วยตีด้วยด่าสบประมาทท่าน และมูลคดีแห่งบุคคลอันเกิดวิวาทกันประการที่ 20 ลักษณะวิวาทด้วยบุกรุกกัน มารวมเป็นพระอัยการฉบับเดียว มีบทบัญญัติที่สำคัญที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของพระสงฆ์นั้น อยู่ในมาตรา 40 กล่าวคือ

40 มาตราหนึ่ง พระครูภิกษุสามเณร ผิดเมียท่านถึงชำเราชื่อว่าปราชิก ให้สึกออกเสียแล้วให้ใหม่โดยพระราชกฤษฎีกา

41 มาตราหนึ่ง ถ้าพระครูภิกษุสามเณรผู้อยู่ในศีล ทำทุราจันผิดกิจวินัยทำร้ายด้วยหญิงหาผู้มีได้ถึงชำเราเป็นสังข์ไซ้ ชื่อว่า ปราชิก ให้สึกออกลงโทษ 50/25 ที่ ส่งตัวลงญาข้างหลวง ส่วนหญิงนั้นให้ทำโทษดูหญิงทำชู้นอกใจผู้นั้นแล....

กรณีเป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้กระทำความผิดทางเพศกับหญิง และได้กำหนดโทษไว้สำหรับพระสงฆ์ผู้กระทำผิด อีกทั้งยังได้กำหนดโทษหญิงนั้นด้วย

4) กฎมณเฑียรบาล ที่อยู่ในส่วนของพระราชานิติศาสตร์ บทที่ 127 กำหนดโทษของสาวใช้ในวังกับพระสงฆ์ที่ไปมาคบหากัน ดังความว่า

“อนึ่งสาวใช้ในวังไปมาหาพระสงฆ์เป็นชู้ต้นคบค้ำกันใช้ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง 20 ที่ ฝ่ายสงฆ์ใช้ให้ขับเสียจากวัด”²²

5) พระราชกำหนดเก่า ฉบับที่ 8 ออกเมื่อวันอาทิตย์ เดือนยี่ แรม 8 ค่ำ จุลศักราช 1099 ปีมะเส็งนพศก เป็นเรื่องห้ามพระสงฆ์ว่ากล่าวกิจการของฆราวาส ซึ่งสืบเนื่องมาจากเนื้อความคดี ซึ่งมีเรื่องราวโดยสรุปว่า ขุนยุกกระบัดซึ่งเป็นนายข้าพระสระบุรีได้รับตราให้ส่งตัวคนร้าย 7 คน ไปชำระความที่กรมนครบาล กลับขัดขืนไม่ส่งตัวคนร้าย ต่อมาทางเมืองหลวงมีตราราชสีห์ให้ตำรวจในมาเอาตัวขุนยุกกระบัด เพื่อเร่งให้ได้ตัวคนร้ายทั้ง 7 กระบวนการวางตราเริ่มจากตำรวจในเอาตราไปวางแก่กรมการเมืองสระบุรี กรมการเมืองสระบุรีก็มีหมายให้ขุนจำเมืองส่งตัวขุนยุกกระบัด เมื่อขุนจำเมืองส่งตัวขุนยุกกระบัดให้ข้าหลวงผู้ถือตรา ข้าหลวงผู้ถือตราหรืออีกนัยหนึ่งคือตำรวจในได้พาตัวขุนยุกกระบัดไปหาพระมณฑลเทพ ซึ่งเป็นพระสงฆ์ พระมณฑลเทพกลับดำ่ว่าขัดขวางไม่ให้ตำรวจในนั้นเอาตัวขุนยุกกระบัดมา และได้เอาต้นราชสีห์ไว้ ต่อมาทางเมืองหลวงจึงได้ให้ข้าหลวงขึ้นมาสระบุรีเพื่อจับตัวขุนยุกกระบัด พระมณฑลเทพจึงบอกให้ขุนยุกกระบัดหนีไป ซึ่งเมื่อหนีไปทำให้ขุนยุกกระบัดมีโทษถึงตาย หนักกว่าไม่ได้หนีเป็นหลายเท่า เรื่องจึงลุกลามใหญ่โต เพราะพระสงฆ์เข้ามาแทรกแซงกิจการของฆราวาส พระเจ้าอยู่หัวจึงทรงวางกฎ

²² ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 ฯ เล่ม 1 น. 99

ห้ามไม่ให้พระสงฆ์ล่วงเข้าว่ากล่าวอยู่ด้วยเหตุอันมิต้องด้วยกิจ เพราะเสียประโยชน์ในสองประการ กล่าวคือ ฝ่ายพระสงฆ์เป็นอันตรายในสิกขาบท อาจเป็นกรณีร้ายแรงถึงต้องอาบัติปาราชิกได้ ส่วนฝ่ายฆราวาสก็เสียหายเช่นกัน

ซึ่งบทลงโทษพระสงฆ์ที่ฝ่าฝืนพระราชกำหนดนี้ กำหนดให้ลงโทษญาติโยมของพระสงฆ์ เพราะไม่ห้ามปรามพระสงฆ์นั้น ส่วนตัวพระสงฆ์เอง ฝ่ายอาณาจักรจะไม่เข้าไปกำหนดโทษ เพราะการกระทำนั้นมีอันตรายในสิกขาบทเอง เป็นหน้าที่ของฝ่ายพุทธจักรที่ต้องดูแลกันอยู่แล้ว

6) พระราชกำหนดเก่า ฉบับที่ 31 ออกเมื่อวันอังคาร เดือนอ้าย แรม 11 ค่ำ จุลศักราช 1116 ปีจอช่อศก และฉบับที่ 50 ออกเมื่อวันอาทิตย์ เดือน 9 ขึ้น 13 ค่ำ จุลศักราช 1102 ปีวอกโทศก มีการกำหนดศาลที่มีอำนาจชำระความที่กล่าวหาพระภิกษุสามเณรทำผิดด้วยพระวินัยตรงกันว่า ให้พิจารณาที่กรมธรรมการ